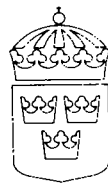

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1986/87:8

om medbestämmandelagen (MBL)

AU
1986/87:8

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 21 motioner om medbestämmandefrågor från allmänna motionstiden vid föregående riksmöte. I dessa har moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna redovisat sin syn på behovet av förändringar på medbestämmandeområdet. Dessutom begärs i enskilda motioner mer avgränsade förändringar på samma område.

Till de frågor som härigenom kommer att belysas i betänkandet hör behovet av en utvärdering av lagstiftningen på det arbetsrättsliga området, den negativa föreningsrätten och arbetsdomstolens ställning. Vidare behandlas informations- och förhandlingsrätten vid mindre företag, chefstillsättningar, facklig vetorätt vid entreprenader, fackliga stridsåtgärder samt skadestånd. Slutligen tar utskottet upp ett par motionsyrkanden om medbestämmandet på den offentliga sektorn.

Med anledning av en av motionerna uttalar sig utskottet för att regeringen låter närmare utreda vissa oklarheter kring familjehemmens rättsliga ställning. Övriga motioner har avstyrkts av utskottet. 19 reservationer och två särskilda yttranden har fogats till betänkandet.

Proposition

1985/86:100 bil. 2, punkt 4, varigenom riksdagen bereds tillfälle ta del av vad som anförs om medbestämmandefrågor vid beredningen av regeringsärenden.

Motionerna

1985/86:A701 av Gullan Lindblad och Sten Andersson i Malmö (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om lagstiftning om negativ föreningsrätt.

1985/86:A711 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inga strejkskadestånd bör kunna ådömas strejkande arbetare och att fredspliktsbestämmelserna i arbetsrättslagstiftningen bör utmönstras.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att deltagande i strejk får aldrig utgöra saklig grund för avskedande.

1985/86:A712 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag som innebär att den fackliga vetorätten vid entreprenad utvidgas till alla former av entreprenad och att vetorätten skall kunna utövas av den lokala fackföreningen i enlighet med vad i motionen anförs.

1985/86:A713 av Hans Nyhage (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lag, som förbjuder blockad av s. k. enmansföretag och av företag som helt saknar fackansluten anställd för sådant företags vägran att teckna avtal.

1985/86:A715 av Filip Fridolfsson m. fl. (m, c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till förbud mot blockad av företag där det inte finns någon fackligt ansluten för dess vägran att teckna avtal separat eller via arbetsgivarorganisation.

1985/86:A716 av Filip Fridolfsson m. fl. (m, fp, c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lagstadgad negativ föreningsrätt.

1985/86:A718 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbud mot blockad av enmansföretag för dess vägran att teckna avtal separat eller via arbetsgivarorganisation.

1985/86:A719 av Britta Bjelle (fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i medbestämmandelagen så att en arbetstagarorganisation inte längre kan utestänga seriösa enmansföretag.

1985/86:A722 av Erik Hovhammar m. fl. (m, fp, c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om sådana ändringar i 39 § medbestämmandelagen att arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utestänga företag utan kollektivavtal/separatavtal från att konkurrera om entreprenader på likvärdiga villkor.

1985/86:A724 av Stig Josefson (c), vari yrkas att riksdagen beslutar att göra i motionen föreslagna tillägg till medbestämmandelagen.

1985/86:A726 av Rolf Clarkson m. fl. (m), vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning med uppgift att skyndsamt framta förslag till sådana ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen att en rimligare relation uppnås mellan mindre arbetsgivare och arbetstagare när det gäller skadestånd enligt vad som i motionen anförts samt att denna utredning också ges i uppdrag att utreda eventuellt missbruk av s. k. informella skadestånd i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar återinföra arbetsgivares avdragsrätt för allmänna skadestånd inom arbetsrätten.

1985/86:A729 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag att ny teknik och arbetsorganisation endast får införas i arbetslivet med fackets godkännande enligt vad som anförs i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett samlat program för facklig kontroll över teknikens användning och utveckling enligt vad som anförs i motionen.

1985/86:A738 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkas att riksdagen beslutar att upphäva 32 § i medbestämmandelagen (MBL) och hos regeringen begära förslag till en rättighetslag enligt vad i motionen anförts.

1985/86:A739 av Christer Eirefelt m. fl. (fp), vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om att den arbetsrättsliga lagstiftningen måste anpassas till de mindre företagen,

2. att riksdagen hos regeringen begär en översyn i vad gäller skadestånd enligt de arbetsrättsliga lagarna.

Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1985/86:N307. Yrkande 3 har behandlats i betänkandet AU 1986/87:7.

1985/86:A741 av Wiggo Komstedt (m), vari yrkas att riksdagen ändrar medbestämmandelagens regler om primär förhandlingsskyldighet och information i enlighet med det anförda i syfte att skapa ett smidigare fungerande system i mindre företag.

1985/86:A742 av Birgit Friggebo och Kerstin Ekman (fp), vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att MBL i regeringkansliet bör reduceras enligt de riktlinjer som anges i motionen.

Yrkandena 2 och 3 har behandlats i betänkandet FiU 1985/86:35.

1985/86:A743 av Siri Häggmark (m), vari yrkas att riksdagen antar följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrivs att 6 och 11 §§ lagen (1976:580) om medbestämmande skall erhålla följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Med arbetstagarorganisation avses sådan sammanslutning av arbetstagare som enligt sina stadgar skall tillvarata arbetstagarens intressen i förhållande till arbetsgivaren. Med arbetsgivarorganisation avses motsvarande sammanslutning på arbetsgivar sidan.

Med lokal arbetstagarorganisation avses sådan sammanslutning av arbetstagare som är part i lokal förhandling med arbetsgivare.

Sådan lokal part kan utgöras av fackklubb eller arbetsplatsombud eller motsvarande.

Med central arbetstagarorganisation avses förbund eller därmed jämförlig sammanslutning av arbetstagare.

Bestämmelser som avser arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation gäller i tillämpliga delar sammanslutning av flera sådana organisationer. Vad som sägs om medlem i organisation gäller i sådant fall de anslutna organisationerna och deras medlemmar.

11 §

Innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av sin verksamhet, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal. Detsamma skall iakttagas innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av arbets- eller anställningsförhållandena för arbetstagare som tillhör organisationen.

Innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändringar av sin verksamhet skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och företräder mer än hälften av de anställda inom avtalsområdet eller med flera sådana arbetstagarorganisationer som tillsammans har denna omfattning. I företag där arbetstagarorganisationen eller arbetstagarorganisationerna inte företräder mer än hälften av de anställda inom avtalsområdet skall beslut om viktigare förändring föregås av samråd med de anställda. Förhandlingsskyldighet skall iakttagas också innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av arbets- eller anställningsförhållandena för arbetstagare som tillhör kollektivavtalsbunden organisation.

Om synnerliga skäl föranleder det, får arbetsgivaren fatta och verkställa beslut innan han har fullgjort sin förhandlingsskyldighet enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

1985/86:A745 av Börje Hörnlund m. fl. (c), vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillkallas för en total översyn av arbetsrättslagstiftningen och med direktiv enligt de riktlinjer som redovisas i motionen,

Därest detta yrkande ej vinner riksdagens bifall hemställs

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring av MBL:s regler för små företag att förhandlingarna kan slutföras direkt med de anställda,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av arbetsrättslagstiftningen i vad avser facklig vetorätt vid entreprenader och blockader av enmansföretag i enlighet med vad som anförs i motionen,

5. att riksdagen hos regeringen begär att den s. k. 200-kronorsregeln utmönstras ur MBL-lagstiftningen i enlighet med vad som anförs i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utredning angående medbestämmandelagens tillämpning på den offentliga sektorn och avgränsning mot den politiska demokratin,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om MBL-verksamheten i offentlig sektor,

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om negativ föreningsrätt m. m. i enlighet med vad som anförs i motionen,

10. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av förhandlingssystemet och skyddet för "tredje man" vid konflikt i enlighet med vad som anförs i motionen.

Yrkande 3 behandlas i betänkandet AU 1986/87:7 och yrkande 8 i AU 1986/87:6.

AU 1986/87:8

1985/86:A747 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp, m, c, vpk), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet av en sådan definition av arbetstagarbegreppet att det blir tillämpligt på familjehem.

1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. (m), vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbetsmarknadslagarnas utformning och effekter,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet för att säkerställa den negativa föreningsrätten,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet så att s. k. organisationsklausuler förbjuds,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen om medbestämmande i arbetslivet (1976:580) i enlighet med vad som i motionen anförts angående avdrag på lön för fackföreningsavgifter.

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet i enlighet med vad som i motionen anförts angående arbetstagarernas representation,

8. att riksdagen beslutar att 60 § i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha den lydelse angående arbetsrättsliga skadestånd som den hade den 31 december 1984,

9. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av skadestandsreglerna i den arbetsrättsliga lagstiftningen i enlighet med vad som i motionen anförts,

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbud mot blockad av enmansföretag i enlighet med vad som anförts i motionen,

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av facklig organisations rätt att genomföra blockad av företag i enlighet med vad som anförts i motionen.

12. att riksdagen beslutar att upphäva reglerna om facklig vetorätt i 38–40 §§ lagen (1976:589) om medbestämmande i arbetslivet.

13. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändringar i enlighet med vad som i motionen anförts om medbestämmande för arbetstagare inom offentlig förvaltning,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående tillämpningen av lagen om medbestämmande i arbetslivet inom regeringskansliet,

16. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet i enlighet med vad som i motionen anförts om förhandlingsplikt vid chefstillsättningar,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol.

Yrkande 1 behandlas även i AU 1986/87:6. Övriga yrkanden som inte redovisats ovan har behandlats i andra betänkanden.

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om att företag som är enmansföretag och/eller saknar kollektivavtal inte får diskrimineras.

Bakgrund

Medbestämmandelagen

Innehållet i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) kan i huvudsak delas upp i två grupper av regler. Den ena gruppen utgörs av avsnitt som har hämtats från den tidigare s. k. arbetsfredslagstiftningen. Hit hör MBL:s regler om föreningsrätt (7–9 §§), de grundläggande reglerna om parternas förhandlingsrätt (främst 10 §), bestämmelserna om kollektivavtal (23–31 §§) samt avsnitten om fredsplikt (41–45 §§) och om medling i arbetstvister (46–52 §§). Även reglerna om skadestånd och andra påföljder (54–62 §§) bygger i viktiga delar på äldre lag.

Den andra gruppen regler hör till det genom MBL införda regelsystemet för arbetstagarnas medbestämmanderätt. Hit hör först reglerna om den *förstärkta förhandlingsrätten* för arbetstagar sidan (11–14 §§). Dessa bestämmelser omfattar i första hand arbets- och företagsledningsfrågor i vid bemärkelse. *Den primära förhandlingsskyldigheten* enligt 11 § är ett medel som lagen ger arbetstagarna att påverka arbetsgivarens beslut. Enligt den primära förhandlingsskyldigheten är arbetsgivaren skyldig att begära förhandling innan han fattar vissa beslut. Arbetsgivaren är vidare utom i vissa undantagsfall skyldig att dröja med sitt beslut tills förhandlingen har slutförts. Genom denna uppskovsskyldighet får arbetstagar sidan tillfälle att lämna sina synpunkter på förhandlingsfrågan och påverka arbetsgivaren i dennes beslutsfattande.

En arbetstagarorganisation, som har primär förhandlingsrätt enligt 11 §, har enligt 12 § också rätt att på eget initiativ begära förhandling med arbetsgivaren i varje fråga där arbetsgivaren står i begrepp att fatta ett beslut som rör en medlem i organisationen.

För att de anställda skall kunna utnyttja sin rätt att genom förhandlingar medverka i beslutsprocessen hos arbetsgivaren måste de hållas underrättade om och få insyn i arbetsgivarens verksamhet. Lagens regler om rätt till information (18–22 §§) syftar till att tillgodose detta.

En grundtanke bakom arbetsrättsreformen har varit att det skall vara arbetsmarknadens parter som utformar och vidareutvecklar arbetstagarnas medbestämmande med utgångspunkt i lagens regler. Ett av syftena med MBL har därför varit att främja tillkomsten av *medbestämmandeavtal*. Sådana avtal har också kommit till stånd på de stora avtalsområdena.

Ett inslag i det genom MBL införda systemet av regler om arbetstagarnas medbestämmanderätt utgörs av bestämmelserna i 38–40 §§ om *facklig vetorätt* i vissa fall. Dessa syftar till att komma till rätta med missförhållanden av skilda slag som kan uppkomma när en arbetsgivare avser att lämna ut ett arbete till icke anställd arbetskraft, t. ex. uppdragstagare eller entreprenörer. Bestämmelserna ger de berörda arbetstagarorganisationerna rätt att på

ett tidigt stadium granska och kontrollera sådan verksamhet och även förbjuda verksamhet som bedöms vara oseriös. Reglerna omfattar en särskild primär förhandlingsskyldighet inför arbetsgivarens åtgärd (38 §). Den primära förhandlingsskyldigheten innebär att arbetsgivaren skall på eget initiativ förhandla innan han fattar sitt beslut om att anlita arbetskraft, exempelvis innan han tecknar ett entreprenadavtal. Innebörden av reglerna om facklig vetorätt är att arbetstagarparten efter förhandling kan förbjuda arbetsgivarens åtgärd, om vissa i lagen närmare angivna förutsättningar är uppfyllda. Finner den fackliga organisationen att åtgärden kan antas medföra åsidosättande av lag eller av kollektivavtal för arbetet, eller att åtgärden annars strider mot vad som är allmänt godtaget inom parternas avtalsområde, kan organisationen enligt 39 § förbjuda åtgärden. I 40 § ges föreskrifter om vissa undantag från den fackliga vetorätten. Vetorätten skall som regel utövas av fackförbund eller motsvarande efter central förhandling.

Slutligen kan nämnas MBL:s regler om överläggning vid arbetstgares olovliga stridsåtgärder (43 §), vissa skadeståndsregler och regler om tvisteförhandling och rättegång (63–69 §§).

Utskottet

Utskottet behandlar i det följande 21 motioner från allmänna motionstiden som förutom medbestämmandelagen (MBL) berör vissa allmänna arbetsrättsliga frågor.

Till arbetsrätten kan hänföras ett flertal lagar som reglerar förhållandena i arbetslivet. Inom arbetsmarknadsutskottets beredningsområde är det i huvudsak fråga om lagar där eventuella tvister skall handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Detta gäller främst följande lagar:

- lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet,
- lagen (1982:80) om anställningsskydd,
- lagen (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder,
- lagen (1976:600) om offentlig anställning,
- arbetstidslagen (1982:673),
- semesterlagen (1977:480),
- lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,
- lagen (1976:351) om styrelsrepresentation för de anställda i aktieföretag och ekonomiska föreningar,
- lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen,
- lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m.,
- lagen (1974:981) om arbetstgares rätt till ledighet för utbildning.

Specifika frågor rörande dessa lagar utom MBL har utskottet behandlat i en rad särskilda betänkanden (AU 1986/87:3 t. o. m. AU 1986/87:7). I det följande tas först upp några motioner som i princip avser en större del av det arbetsrättsliga regelverket. Utskottet går därefter över till motioner som rör MBL.

I motion 1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. (m) lämnas förslag till riktlinjer för ett fortsatt *översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten*. De framhåller att genomgående för den nuvarande lagstiftningen är att den övervärderar enskilda arbetsgivares och fackliga företrädares juridiska kompetens och föreslår att reglerna skall utformas så klart och entydigt att arbetstagarna, fackliga representanter och arbetsgivarna på förhand kan avgöra vilken rätt de har. Lagstiftning bör undvikas om det inte är nödvändigt av rättssäkerhetsskäl. Möjligheterna att lösa uppkommande frågor avtalsvägen bör enligt motionen vara så vida som möjligt. Motionärerna menar att på många områden bör ändringar göras i lagstiftningen i syfte att återge arbetstagare och arbetsgivare möjligheterna att träffa avtal, individuellt och kollektivt. Det framhålls att den enskilda arbetstagarens lagstadgade rättigheter på arbetsplatsen inte bör göras beroende av huruvida vederbörande är medlem i en facklig organisation eller ej samt att medlemskapet endast är den enskildes angelägenhet. Sammanfattningsvis syftar de förändringar av lagstiftningen som motionärerna föreslår till att stärka den enskildes rätt, öka den enskildes inflytande på den egna arbetsplatsen samt undanröja hinder för en väl fungerande arbetsmarknad.

En total översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen är ett förstahandsyrkande i motion 1985/86:A745 av Börje Hörnlund m. fl. (c). Motionärerna anför att reglerna på arbetsrättens område måste vara så utformade att de bidrar till effektivitet och rationalitet i arbetslivet samt att reglerna måste vara anpassade efter de skilda förutsättningarna på olika arbetsplatser. De menar att det finns alltför många exempel på både en stelbent tillämpning av lagstiftningen och ett medvetet utnyttjande av den för att gynna den egna organisationens syften på bekostnad av de enskilda individernas rätt.

Anpassning av den arbetsrättsliga lagstiftningen till de mindre företagen bl. a. med utgångspunkt i erfarenheterna från MBL krävs i motion 1985/86:A739 av Christer Eirefelt m. fl. (fp). I motionen nämns skadestandsfrågorna särskilt. Dessa återkommer utskottet till senare i betänkandet.

Utskottet har, då krav på en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen behandlats tidigare år, konstaterat att det bakom huvudtankarna i den arbetsrättsliga lagstiftningen funnits en bred uppslutning samt att utvecklingen på det arbetsrättsliga lagstiftningsområdet och på avtalsområdet har varit till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället.

Utskottet vill också erinra om att en fortlöpande utveckling sker på arbetsrättens områden även om det lagstadgade regelverket i sina huvuddelar legat fast sedan 1970-talet. Ett framträdande drag hos de arbetsrättsliga lagarna är nämligen att de i viktiga delar har karaktären av ganska allmänt hållna grundregler som kan jämkas och utvecklas genom avtal för att anpassa tillämpningarna till förhållandena t. ex. i en viss bransch eller på en viss arbetsplats. Ett betydande antal sådana avtal har också ingåtts. Härutöver kan påpekas att en av de viktigare lagarna – anställningsskyddslagen – modifierades i början av år 1982 mot bakgrund av de erfarenheter som gjordes under 1970-talet. Även arbetstidslagen blev föremål för översyn våren 1982. När det gäller MBL tillsattes år 1976 en kommitté som bl. a.

skulle följa introduktionen och tillämpningen av den då nya lagstiftningen. Kommittén avlämnade sitt betänkande i slutet av år 1982. De erfarenheter som då redovisades ledde inte till krav på några genomgripande förändringar av det arbetsrättsliga regelverket. Utskottet kan för sin del inte se att erfarenheterna sedan dess av dessa centrala arbetsrättsliga lagar – eller av de övriga i sammanhanget aktuella lagarna – skulle motivera en allmän översyn av hela detta rättsområde eller av de delar därav som har särskild betydelse för de mindre företagen. Detta betyder inte att inte enskilda lagar eller delar av dem kan behöva ses över. Utskottet vill här peka på det fortlöpande översynsarbete som pågår inom arbetsmarknadsdepartementet och erinra om att en kommitté (1985:41) tillsattes under år 1985 med uppgift att överväga vissa frågor med anknytning till semesterlagen.

Med det anförda avstyrker utskottet de refererade motionerna A739, A745 och A748.

Som redovisades inledningsvis gäller gemensamt för de arbetsrättsliga lagarna att tvister skall handläggas enligt lagen om rättegången i arbetstvister. Av lagen följer att flertalet arbetsrättsliga tvister avgörs i arbetsdomstolen (AD). Alf Wennerfors m. fl. (m) föreslår i motion 1985/86:A748 en utredning av formerna för ett *överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol*. Motionärerna uttrycker starka betänkligheter mot att en partssammansatt domstol som AD avgör mål som rör förhållandena mellan en enskild och någon av eller båda de parter som är representerade i domstolen. Det föreslås att alla mål som rör enskildas förhållanden på arbetsplatserna skall flyttas över till allmän domstol. Motionärerna menar att detta skulle innebära en enhetlig handläggning av sådana mål vilket vore till gagn för rättstryggheten.

Utskottet vill inledningsvis först erinra om att en uppdelning av arbetsrättsliga tvister mellan AD och de allmänna domstolarna gällde före den 1 juli 1974 då den nuvarande ordningen infördes (prop. 1974:77, InU 1974:16). Uppdelningen mellan olika domstolsorgan av de arbetsrättsliga tvisterna medförde betydande olägenheter, och beslutet från 1974 innebar att AD blev första och enda instans i tvister som rör kollektivavtal samt andra arbetstvister där arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer är inblandade. Arbetstvister mellan en arbetsgivare och en anställd som inte har sin fackliga organisations stöd eller som rör arbetsgivare som saknar kollektivavtal handläggs av tingsrätt som första instans. I dessa mål är AD andra och sista instans. Det fanns flera skäl till denna utvidgning av AD:s kompetens. Ett skäl var att identiskt lika rättsliga frågor kunde uppkomma vare sig den aktuella frågan reglerades i kollektivavtal – som då var AD:s huvudområde – eller i lag, som i huvudsak föll på de allmänna domstolarna. Den här ordningen, som motionärerna synes vilja återinföra, innebär – mot bakgrund av de tidigare erfarenheterna – stora risker för att bedömningarna kommer att falla ut på olika sätt beroende på att ansvaret splittras på skilda domstolar. Ett viktigt syfte med den nuvarande ordningen är att åstadkomma en enhetlig utveckling av praxis, vilket från utskottets utgångspunkter måste betraktas som särskilt angeläget mot bakgrund av att flera av de arbetsrättsliga lagarna har ramkaraktär, där rättspraxis och avtal har förutsatts till sist bestämma det materiella innehållet.

Sedan till påståendet i motionen att AD är en partssammansatt domstol.

Ledamöterna i AD kan indelas i två grupper. Den ena gruppen utgörs av ordföranden och vice ordföranden och ytterligare en ledamot. Dessa s. k. ämbetsmannaledamöter får inte företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Ordföranden och vice ordföranden skall ha domarkompetens och vara erfarna i domaryrkv. Den tredje ämbetsledamoten skall ha särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden, och därmed förbundna avtalsfrågor. Den andra ledamotsgruppen består av ledamöter som utsetts efter förslag av parterna på arbetsmarknaden. Dessa ledamöter, som skall ha erfarenhet och kunnighet i arbetsförhållanden, är inte att betrakta som intresserepresentanter i egentlig mening. De har ställning som domare. Meningen är att domstolen genom dessa ledamöter skall få den sakkunskap som behövs om förhållandena på arbetsmarknaden och de rättsuppfattningar som utbildats på detta område. För ledamöterna finns ersättare som utses enligt samma principer. Tilläggas kan att AD i varje enskilt mål ges en sammansättning som innebär att en ledamot som utsetts på förslag av en viss organisation inte deltar om samma organisation berörs av den aktuella tvisten.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla att erfarenheterna är goda av den nuvarande processordningen i AD, så långt den berörs i motionen. Detta gäller även de mål som motionärerna nämner särskilt, dvs. mål om enskildas förhållanden på arbetsplatserna.

Med hänsyn till vad som anförts avstyrker utskottet förslaget i motion A748 om en utredning av formerna för ett överförande av arbetsrättsliga frågor till de allmänna domstolarna.

Medbestämmandelagen (MBL)

Negativ föreningsrätt m. m.

Med negativ föreningsrätt avses rätten att stå utanför en förening. Denna fråga har varit föremål för åtskillig diskussion alltsedan år 1935 i samband med att förslag till en lag om förenings- och förhandlingsrätt lades fram. Nya arbetsrättskommittén anför i betänkandet MBL i utveckling (SOU 1982:60) att man i likhet med den förra arbetsrättskommittén funnit att det inte finns anledning att föreslå lagregler som tar sikte på den negativa föreningsrätten och föreningsrättsskyddet för arbetssökande. När det gäller användningen av s. k. organisationsklausuler i kollektivavtal – som kan innebära att arbetsgivare inte får anställa någon oorganiserad eller någon som tillhör annan facklig organisation – underströk kommittén betydelsen av att facklig anslutning skall vara frivillig och bero av den enskildes bestämmanderätt. Detta innebar emellertid inte att kommittén ville förorda ett lagfäst förbud mot organisationsklausuler.

Frågan om medlems rätt till utträde ur en facklig organisation har också aktualiserats i arbetsdomstolen. I ett mål som gällde ett utträde ur Sjöfolksförbundet (dom nr 25 år 1980) ansåg domstolen att medlemmar av det aktuella förbundet måste anses ha rätt att säga upp sitt medlemskap utan hinder av att förbundets stadgar saknar bestämmelser härom. En uppsäg-

ningstid måste dock iakttas. Dess längd fick bestämmas av vad som efter, en mer fri bedömning var skälig. I detta fall fastställdes uppsägningstiden till tre månader.

Hithörande frågor tas upp i fyra motioner.

Alf Wennerfors m. fl. (m) anser i motion 1985/86:A748 att med rätten att ansluta sig till en förening borde rimligen också följa rätten att utträda ur en förening. För att garantera den enskildes frihet att själv välja eller avstå från medlemskap i t. ex. en facklig organisation bör den negativa föreningsrätten grundlagsfästas. Vidare bör organisationsklausuler förbjudas.

För att garantera medlemmarnas kontroll över inbetalningen av medlemsavgifter och möjligheter att förhindra att inbetalning av medlemsavgifter sker trots anmälan om utträde, bör rätt för arbetsgivare att göra avdrag på lönen för fackföreningsavgifter endast kunna medges genom fullmakt från varje enskild arbetstagar.

Lagstiftning om negativ föreningsrätt begärs också i motionerna 1985/86:A745 av Börje Hörnlund m. fl. (c), 1985/86:A701 av Gullan Lindblad (m) och Sten Andersson i Malmö (m) och 1985/86:A716 av Filip Fridolfsson (m). I den förstnämnda motionen förs också fram kravet på förbud mot organisationsklausuler.

I 7 § MBL stadgas rätt för arbetsgivare och arbetstagar att tillhöra arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation. Detta kan beskrivas som positiv föreningsrätt. I 8 § fastslås att föreningsrätten skall vara okränk. Det vanligaste fallet av föreningsrättskränkning som förbjuds genom denna paragraf, liksom det förbjöds i tidigare lagstiftning, är att en arbetstagar blir uppsagd eller avskedad för att han eller hon ansluter sig till en facklig organisation.

Frågan om den negativa föreningsrätten, dvs. rätten att stå utanför en organisation, har behandlats åtskilliga gånger i riksdagen. Frågan togs upp mer utförligt med anledning av de synpunkter som anförts av nya arbetsrättskommittén. De resonemang som då fördes i betänkandet AU 1983/84:5 ledde fram till att utskottet för sin del anslöt sig till de ställningstaganden som gjorts inom kommittén, och som innebar att man borde avstå från att ingripa med lagstiftning om den negativa föreningsrätten och mot bruket av organisationsklausuler.

Utskottet har samma inställning i dag. De problem som kan föreligga – som för övrigt torde vara av begränsad omfattning – bör kunna lösas på annat sätt än genom lagstiftning.

När det gäller frågan om utträde ur fackförbund vill utskottet hänvisa till den rättspraxis som föreligger, och som bl. a. innebär att arbetsdomstolen i ett utslag slagit fast att medlemmar av ett fackförbund måste ha rätt att lämna förbundet under förutsättning att viss uppsägningstid iakttas.

Utskottet vill härutöver tillägga att Landsorganisationen vid sin kongress i september månad i år fattade beslut om vissa ändringar i organisationens stadgar med innebörd bl. a. att rätten till utträde i fortsättningen skall vara ovillkorlig.

Utskottet övergår slutligen till det i motion 1985/86:A748 framförda förslaget att arbetsgivare bör ges rätt att göra avdrag på lönen för fackföreningsavgifter endast då fullmakt härom medgivits av berörd arbets-

tagare. Utskottet vill härvid erinra om att arbetsgivarnas medverkan till avgiftsuppbörden bygger på åtaganden genom kollektivavtal. Den ordning motionärerna förordar tillämpas för övrigt redan i dag på så sätt att den enskilde i samband med inträde i en facklig organisation lämnar organisationen fullmakt att hos arbetsgivaren genom löneavdrag uppbära medlemsavgiften. En lagreglering skulle därför enligt utskottets uppfattning vara en onödig inskränkning i parternas avtalsfrihet.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1985/86:A701, 1985/86:A716, 1985/86:A745 och 1985/86:A748 i aktuella delar.

Förhandlings- och informationsskyldigheten

Arbetstagaridans förhandlingsrätt regleras i 11–17 §§ MBL. Där föreskrivs bl. a. att innan en arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av sin verksamhet skall han på eget initiativ förhandla med den arbetstagarorganisation med vilken han är bunden av kollektivavtal. Om rätten till information lämnas föreskrifter i 18–22 §§ i samma lag enligt vilka arbetsgivare bl. a. fortlöpande skall hålla arbetstagarorganisationen underrättad om hur verksamheten utvecklas samt om riktlinjerna för personalpolitiken.

Förslag om att *förhandlings- och informationsskyldigheten* enligt något olika modeller skall få fullgöras direkt med de anställda i *mindre företag* föreslås i fyra motioner.

Stig Josefson (c) lägger i motion 1985/86:A724 sådana förslag till lagändringar att både förhandlingsskyldigheten och informationsskyldigheten i företag som saknar lokal facklig organisation skall få fullgöras direkt med de anställda såvida de inte kräver att frågan skall föras vidare till den fackliga organisationen.

I motion 1985/86:A741 av Wiggo Komstedt (m) föreslås att om fackklubb saknas i ett företag skall förhandlingsskyldigheten ersättas med information direkt till de anställda. Om de anställda anser att frågan är av sådan karaktär att en förhandling bör genomföras skall de kunna påkalla detta. Om inte begäran härom har gjorts inom en vecka efter det information lämnats skall arbetsgivaren enligt motionären få vidta den avsedda åtgärden.

Börje Hörnlund m. fl. (c) kräver i motion 1985/86:A745 sådana ändringar i MBL för små företag att förhandling som avses i lagen skall få slutföras direkt med de anställda.

Alf Wennerfors m. fl. (m) menar i motion 1985/86:A748 att det finns skäl att ändra MBL:s utformning för de små företagen genom att lämna en garanti för de lokalt anställda om deltagande och direkt ansvar vid förhandlingar och information. Detta hindrar enligt motionärerna inte att de anställda, om de så önskar, kan låta sig representeras av en företrädare för den fackliga organisationen.

Motionsyrkanden av liknande slag som de ovan refererade har behandlats av utskottet under en rad år. Utskottet har därvid konstaterat att frågan om medbestämmandets utformning på arbetsplatsen behandlats utförligt vid tillkomsten av MBL. Då framhölls att det borde vara en uppgift för parterna på arbetsmarknaden att träffa överenskommelse om lämpliga former för förhandling och information enligt MBL samt att utformningen borde göras med tanke på även de mindre företagen.

För sin del har utskottet vid flera tillfällen avvisat tanken på lagstiftning som syftar till att fastställa att arbetstagarans rätt till medbestämmande skall utövas i en viss form eller genom något visst slag av representation eller liknande och vidhållit den ståndpunkt som angavs vid lagens tillkomst, nämligen att dessa frågor bör avgöras avtalsvägen mellan parterna. Utskottet kan också konstatera att så skett i utvecklingsavtalet mellan SAF och LO/PTK från år 1982. Enligt detta avtal skall formerna för samverkan och medbestämmande anpassas till de lokala förhållandena på arbetsplatsen. När det gäller de mindre företagen framhålls att arbetstagarorganisationen kan utse kontaktombud/arbetsplatsombud eller motsvarande när lokal facklig organisation saknas. I en kommentar till avtalet anförs att parterna är överens om att det är betydelsefullt att det är de anställda och deras fackliga organisationer i företaget som i första hand utövar medbestämmandet.

Vad som anförs i de aktuella motionerna ger inte utskottet anledning att nu inta en annan ståndpunkt än den som redovisats ovan, varför motionerna A724, A741, A745 och A748, de båda senare i aktuella delar, avstyrks.

Frågan om *förhandlingspart i företag där majoriteten av de anställda inte tillhör någon facklig organisation* tas upp i motion 1985/86:A743 av Siri Häggmark (m), som föreslår den ordningen att förhandlingspart resp. mottagare av informationen enligt MBL skall vara den eller de arbetstagarorganisation/er som organiserar mer än hälften av de anställda inom avtalsområdet. I företag där arbetstagarorganisationerna inte företräder mer än hälften av de anställda inom avtalsområdet skall beslut om viktigare förändringar föregås av samråd med de anställda.

Av 11 § MBL framgår att förhandlingsskyldighet skall fullgöras med arbetstagarorganisation till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal. Motsvarande stadgande finns i fråga om informationsskyldigheten i 19 § samma lag. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom den ordning som föreslås i motion A743 som sålunda avstyrks av utskottet.

Förhandlingsplikt vid chefstillsättningar

Arbetsdomstolen har genom tre domar från 1979 och 1980 slagit fast att förhandlingsskyldighet enligt 11 § MBL föreligger för arbetsgivare innan beslut fattas om att tillsätta chefsbefattningar. I motion 1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. föreslås att *förhandlingsplikten vid chefstillsättningar* oberoende av företagsstorlek skall ersättas med rätt till information. I motionen erinras om att en chef utgör arbetsgivarens förlängda arm och ofta företräder arbetsgivaren i förhandlingar med de anställda och deras organisationer. Utseende av chefer bör vara arbetsgivarens rätt vilket emellertid inte förhindrar att samråd med eller information till de lokala fackliga organisationerna sker då så är möjligt. Härvid erinras om det sedvanliga kravet på sekretess vid en nyanställning på den privata sektorn där det enligt motionärerna många gånger kan vara direkt olämpligt att utvidga den krets som känner till vilka som har sökt en viss befattning.

Utskottet har vid tidigare tillfällen behandlat de i motionen aktualiserade frågorna och därvid avstyrkt att man genom en specialregel avskaffar förhandlingsrätten när det gäller tillsättning av chefer. Med hänsyn till

rättsläget förutsätter nämligen ett bifall till motionens förslag att MBL tillförs en sådan specialregel. Inga nya omständigheter har tillkommit som skulle motivera att utskottet nu skulle inta en annan ståndpunkt. Det är utskottets mening att det bör vara möjligt att hantera chefstillsättningsfrågorna inom ramen för MBL:s nuvarande regelsystem. Det bör erinras om att i motsats till det i allmänhet öppna ansökningsförfarandet på den offentliga sektorn finns på den privata krav på konfidentiell behandling av ansökningarna. Det är utskottets intryck att detta krav respekteras, vilket är naturligt med hänsyn till att en person i chefsställning kan försättas i en ömtålig situation om han eller hon önskar lämna sin nuvarande befattning. Inte minst gäller detta om vederbörande avser att gå över till ett konkurrentföretag. Här refererad del av motion A748 avstyrks med det anförda.

Ny teknik och arbetsorganisation

Införandet av ny teknik i ett företag torde ofta utgöra en sådan förändring av verksamheten att arbetsgivaren enligt 11 § MBL på eget initiativ skall förhandla med den arbetstagarorganisation med vilken han är bunden av kollektivavtal.

Vpk kräver i partimotion 1985/86:A729 i stället *facklig kontroll över teknikens användning och utveckling*. Motionärerna menar att den nya tekniken i arbetslivet innebär att "gamla" arbetsuppgifter försvinner samtidigt som arbetare och regioner slås ut från arbetslivet. Datatekniken representerar det senaste teknologiska genombrottet och den går nu enligt motionen in i ett kvalificerat stadium – mikroelektronikens. Motionärerna befarar att denna utveckling kan få en rad negativa följder och kräver att ny teknik och arbetsorganisation skall få införas endast med fackets godkännande samt att regeringen skall lägga fram ett samlat program för facklig kontroll över teknikens användning och utveckling.

Utskottet vill först poängtera att det inte har den i huvudsak negativa syn på den tekniska utvecklingen som förs fram i motionen. Det är visserligen sant att vissa inslag i den här utvecklingen vållar problem på arbetsmarknaden, t. ex. en snabb strukturförändring som raserar arbetsmarknaden på vissa orter och en på sina håll långtgående specialisering mot arbeten med ensidigt och enformigt innehåll. Men det är lika uppenbart att den tekniska utvecklingen medverkat till att förbättra arbetsmiljön, t. ex. genom att en hel del tunga och slitsamma arbeten tagits över av eller underlättats genom användning av maskinutrustning. Det är också så att den tekniska utvecklingen är grunden för den ekonomiska tillväxt i samhället som i sin tur är en av förutsättningarna för att vi skall kunna upprätthålla full sysselsättning. Utskottet vill emellertid understryka att den snabba tekniska utveckling som vi nu upplever ställer särskilt stora krav på att de anställda ges möjlighet till medinflytande vid anskaffande av utrustning och beslut om dess användning m. m. Det måste också ligga i berörda parterns intresse att införandet av den nya tekniken sker efter en förtroendefull samverkan på arbetsplatsen. Utskottet konstaterar också att frågor som hänger samman med den tekniska utvecklingen uppmärksammas särskilt i utvecklingsavtalet mellan SAF, LO

och PTK, liksom i tidigare slutna medbestämmandeavtal. Utskottet anser alltså sammanfattningsvis att man i överläggningar mellan parterna bör lösa de frågor som hänger samman med den tekniska utvecklingen. En utvidgad vetorätt och ett av regeringen utarbetat program för facklig kontroll över teknikens användning framstår inte som de bästa vägarna att gå för att öka de anställdas inflytande, varför motionen avstyrks.

I 32 § MBL föreskrivs att parter som träffar avtal om löner och allmänna anställningsvillkor, om arbetstagarparten begär det, även bör träffa kollektivavtal om medbestämmanderätten för arbetstagare i frågor som avser ingående och upphörande av anställningsavtal, ledning och fördelning av arbetet och verksamhetens bedrivande i övrigt m. m.

Vpk anför i partimotion 1985/86:A738 att partiet konsekvent kämpat mot antifacklig lagstiftning och klassamarbetsavtal som binder upp facket. Utvecklingen av bestämmandet över företagen bör inte vara en fråga om avtal enligt 32 § MBL utan åstadkommas genom en utvidgning av fackföreningarnas nuvarande informations- och förhandlingsrätt med en rättighetslag som rör strejkrätt, facklig vetorätt i entreprenadfrågor och frågor som gäller arbetslivets villkor, fackliga möten på betald arbetstid m. m. Motionärerna föreslår att riksdagen skall *upphäva 32 § i MBL*.

Förslagen i motionen har sin utgångspunkt i att vpk inte anser sig kunna acceptera själva begreppet medbestämmande. Det framgår bl. a. av att man menar att kapitalägarna och löntagarna har oförenliga klassintressen och att de sålunda inte kan bestämma gemensamt. Om de anställda skall kunna hävda sina intressen måste det enligt motionärerna ske i andra former.

Som utskottet redovisat inledningsvis har flera av de arbetsrättsliga lagarna karaktär av ramlagar som förutsätts bli kompletterade genom avtal. Detta gäller också MBL, där reglerna härom anges i 32 §. Ett upphävande av denna paragraf skulle innebära att alla de avtal om anpassningar av lagen som gjorts för att förbättra dess tillämpning i fråga om rätten till förhandling och information skulle komma att sakna stöd i lagen. Risken är stor att detta skulle leda till att lagens syften inte längre skulle kunna fullföljas.

Utskottet har tidigare behandlat förslag från vpk om att ersätta MBL med fackliga rättighetslagar. Utskottet har därvid framhållit att det i själva benämningen medbestämmandelagen ligger att det är begrepp som samverkan och medinflytande som förutsätts styra utvecklingen mot den utvidgade demokrati på arbetsplatsen som lagen vill främja. Utskottet anser lika litet nu som tidigare är att det grundläggande synsätt som präglar det arbetsrättsliga regelverkets utformning skall överges till förmån för den linje vpk förespråkar. Mot den bakgrunden saknas det anledning för utskottet att gå in på enskildheter i motionens förslag. Med det anförda avstyrker utskottet motion A738.

MBL:s arbetstagarbegrepp

Familjehemmens rättsliga ställning behandlas i motion 1985/86:A747 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp, m, c, vpk). Motionärerna framhåller att dessa familjehem under senare år fått en allt viktigare uppgift när det gäller omvårdnaden av barn, tonåringar och vuxna. Kraven på familjehemmen

växer till följd av att de som placeras i sådana hem i många fall uppvisar grava störningar som kräver kompetens att bemästra. Samtidigt som kraven skärps ökar svårigheterna att få fram kvalificerade familjehem. Som ett skäl härför anger motionärerna att den som åtar sig uppgiften som familjehemsförälder mister en stor del av den sociala tryggheten eftersom vederbörande inte betraktas som arbetstagare. Motionärerna förordar därför en sådan definition av arbetstagarbegreppet att det blir tillämpligt på familjehem. I motionen anges att bakgrunden till yrkandet är bl. a. två utslag i arbetsdomstolen enligt vilka familjehemsföräldrar inte är att betrakta som arbetstagare.

Utskottet är medvetet om den mycket betydelsefulla insats som familjehemmen gör för omvårdnaden av barn, ungdomar och vuxna samt att de utgör en dominerande resurs på detta område. Utskottet vill inte förneka att det kan finnas en rad olösta problem när det gäller ersättningen till familjehemsföräldrarna av det slag som förs fram i motionen, men anser att det inte är en lämplig väg att lösa dem genom en ändring i den arbetsrättsliga lagstiftningen. En del av huvudfrågorna torde t. ex. kunna hänföras till vad som normalt regleras genom avtal. Det finns emellertid en del oklarheter i sammanhanget som kan behöva utredas närmare. Regeringen bör ta initiativ till att så sker. Vad utskottet anfört med anledning av motion A747 bör ges regeringen till känna.

Stridsåtgärder

Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder – på både arbetsgivar- och arbetstagsidan – är fastslagen i grundlagen genom en bestämmelse härom i 2 kap. 17 § regeringsformen. Denna grundlagsfästa rätt kan begränsas genom lag eller avtal.

Det brukar hävdas att det råder en i princip fri rätt att tillgripa fackliga stridsåtgärder. Svensk rätt saknar nämligen lagstiftning för arbetsmarknaden i stort som positivt anger de rättsliga förutsättningarna för bruket av stridsåtgärder eller på annat sätt ställer upp allmänna regler om rätten att gå till facklig strid. Fredspliktsreglerna i MBL liksom i den tidigare kollektivavtalslagen gäller enbart den fredsplikt som följer av att kollektivavtal har träffats. De inskränkningar som därutöver genom lagstiftning finns i rätten att tillgripa stridsåtgärder är av mindre räckvidd. Lagen om offentlig anställning föreskriver vissa begränsningar i stridsrätten för de offentligt anställda. Det är vidare inte tillåtet att vidta åtgärder som skulle strida mot straffrättsliga regler, såsom reglerna i brottsbalken om olaga intrång, ofredande, skadegörelse eller ärekränkning. När det gäller stridsåtgärder av särskilt farlig eller skadlig karaktär eller omfattning har det överlåtits på arbetsmarknadens parter att själva inför en konflikt ta hänsyn till samhällsskyddets eller tredje mans intressen. Regler om sådana förfaranden har tagits in i huvudavtal som täcker större delen av arbetsmarknaden. I sista hand har statsmakterna möjlighet att gripa in med lagstiftning. Det har hittills övervägts vid endast ett fåtal tillfällen.

MBL innebär inte någon förändring i den frihet arbetsmarknadens parter har att vidta stridsåtgärder när de inte genom att träffa kollektivavtal har bundit sig att iakttäva fredsplikt. I förarbetena till lagen uttalas att samhällets

uppgift främst bör vara att bidra med positiva åtgärder för att främja fredliga lösningar av intressekonflikter på arbetsmarknaden. Man har i sammanhanget pekat på medlingsförfarandet och det statliga förlikningsmannaväsendet.

Fredspliktsbestämmelserna i 41–45 §§ MBL understryker principen om arbetsfred under den tid då kollektivavtal gäller. Grundregeln är att fackliga stridsåtgärder inte får vidtas för att tvinga fram ändringar i gällande avtal eller för att utöva påtryckningar i tvister om tillämpningen av avtalet eller MBL. Det är inte heller tillåtet med stridsåtgärder för att genomföra bestämmelser avsedda att tillämpas när avtalet har upphört att gälla. Begränsningar ges i rätten att tillgripa stridsåtgärder som fackliga sympatiåtgärder. Lagen ger vidare föreskrifter om arbetsgivar- och arbetstagarorganisationernas ansvar för att medlemmarna inte vidtar olovliga stridsåtgärder liksom – i 43 § – om skyldighet att ta upp överläggningar när sådana åtgärder inletts och verka för att de upphör. Slutligen innehåller det aktuella avsnittet i MBL regler om de varsel som skall föregå stridsåtgärder samt om den s. k. kvarlevande stridsrätten för att genomdriva ett medbestämmandeavtal.

I 60 § MBL ges bestämmelser om skadestånd när arbetstagarare deltar i olovliga konflikter. Dessutom finns föreskrifter som gör det möjligt för arbetsdomstolen att ålägga arbetstagararna att återgå till arbetet samt förordna att nya överläggningar om konflikten skall äga rum mellan arbetsgivaren och den berörda fackliga organisationen under ledning av en förlikningsman.

Skadeståndet för deltagande i olovliga konflikter är enligt huvudregeln i 60 § maximerat till 200 kr. (den s. k. 200-kronorsregeln). Om konflikten avbrutits på ett tidigt stadium, senast i samband med en första överläggning enligt 43 §, skall arbetstagararna normalt inte åläggas något skadestånd. I särskilt allvarliga eller anmärkningsvärda fall kan skadestånd å andra sidan dömas ut med högre belopp än 200 kr.

Fredspliktsbestämmelserna och 200-kronorsregeln aktualiseras från skilda utgångspunkter i tre motioner.

Alf Wennerfors m. fl. (m) i motion 1985/86:A748 och Börje Hörnlund m. fl. (c) i motion 1985/86:A745 yrkar att 200-kronorsregeln skall avskaffas. I motion A748 anförs att regeln ger ett erkännande av den olovliga strejken som påtryckningsmedel. Eftersom olovliga konflikter ofta riktar sig i lika hög grad mot den fackliga organisationen som mot arbetsgivaren innebär denna ordning ett undergrävande även av de fackliga organisationernas auktoritet och därmed av deras möjligheter att hävda sin ställning som avtalslutande part. Detta utgör ett allvarligt avsteg från den hittillsvarande principen att fredsplikt föreligger under avtalsperioden. I motion A745 hänvisas till rättspraxis och till att ett avtalsbrott måste bedömas som väsentligt allvarligare än en vanlig parkeringsbot.

Å andra sidan hävdar Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) i motion 1985/86:A711 att inga strejkskadestånd bör ådömas strejkande arbetare och att fredspliktsbestämmelserna bör utmönstras ur den arbetsrättsliga lagstiftningen. Inte heller bör deltagande i strejk få utgöra saklig grund för avskedande. Detta bör riksdagen som sin mening delge regeringen.

Utskottet tar först ställning till yrkandena i motion A711 om att fredspliktsbestämmelserna och de därmed sammanhängande skadeståndsbestämmelserna skall slopas. Yrkandena innebär att man skall överge den gängse arbetsrättsliga grundsatsen att arbetsfred skall råda under avtalstid. Det vill utskottet inte medverka till. Det skall inte uppstå något tvivel om giltigheten av denna grundsats, vilket som hittills bör understrykas av att den som bryter mot fredsplikten gör det vid äventyr av ett rättsligt ansvar. Inom arbetsrätten är skadestånd den gängse sanktionsformen, och därför blir utskottets slutsats att motionen bör avslås i den nu behandlade delen.

Därjämte yrkas i motion A711 på ett förbud mot att avskeda strejkande arbetstagare. Enligt de principer som gäller får uppsägning eller avskedande inte tillgripas mot dem som deltar i en lovlig arbetskonflikt. Detsamma gäller deltagande i olovliga konflikter, såvida det inte är fråga om kvalificerade undantagsfall, såsom långvariga konflikter till följd av att de strejkande inte kan förmås vika från klart avtalsstridiga krav och återgå till arbetet. Utskottet vidhåller att man för speciella situationer inte kan avhända sig möjligheten att tillgripa skiljande från anställning som en sista utväg när andra åtgärder för att bilägga konflikten har visat sig vara verkningslösa. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet även denna del av motionen.

Vad härefter beträffar 200-kronorsregeln skall här erinras om att en regel av det slaget fanns införd redan i 1928 års kollektivavtalslag. Riksdagsbehandlingen år 1976 av regeringsförslaget till MBL innebar att regeln utgick ur den nya lagen, med verkan från den 1 januari 1977. En ny 200-kronorsregel har därefter intagits i MBL med ikraftträdande den 1 januari 1985. Förslagen i motionerna A745 och A748 innebär att den aktuella lagparagrafen – 60 § – åter skall få den lydelse den hade åren 1977–1984.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning om behovet att avskaffa 200-kronorsregeln. I den modifierade form regeln nu har syftar den å ena sidan till att lägga ökad tonvikt vid åtgärder för att komma till rätta med de bakomliggande faktorer som utlöst en olovlig konflikt och å andra sidan till att tona ned den roll skadestånden har fått i den allmänna debatten. Som redan sagts bör skadeståndens uppgift vara att stryka under grundsatsen att träffade kollektivavtal skall respekteras och den åtföljande fredsplikten iakttas. Den nu gällande 200-kronorsregeln fyller dessa syften väl och därför avstyrker utskottet motionerna A745 och A748 i hithörande delar.

MBL definierar inte begreppet stridsåtgärd och ger endast exempel på några av de åtgärder som avses. I 41 § uppräknas sålunda arbetsinställelse i form av strejk och lockout samt blockad, bojkott "eller annan därmed jämförlig åtgärd". I samma paragraf ges också regler för tillåtligheten av en form av blockader, den s. k. indrivningsblockaden som får användas även under avtalstid för att anställda skall få ut sina obetalda löner. En annan form av blockad, som uppmärksammats i nedanstående motioner, är blockad i syfte att förmå företag att teckna kollektivavtal.

Flertalet av de förevarande motionsyrkandena syftar till ett *förbud mot blockad av enmansföretag*, varmed i det följande likställs familjeföretag utan anställd personal.

Alf Wennerfors m. fl. (m) yrkar i motion 1985/86:A748 att riksdagen skall begära förslag till lagstiftning som innebär förbud mot blockad av enmansfö-

retag. De fackliga organisationerna bör inte få utnyttja blockader på ett sätt som uppfattas som stridande mot näringsfriheten eller den enskildes fri- och rättigheter, inte heller så att de uppfattas som stötande för rättsmedvetandet. Det förekommer också att blockad tillgrips mot enmansföretagare som inte vill sluta kollektivavtal därför att de inte har några anställda liksom mot företag vars anställda inte vill ansluta sig till en facklig organisation. Med parternas frihet att välja stridsåtgärder följer ett ansvar för att dessa åtgärder står i rimlig proportion till det förväntade resultatet. Motionärerna konstaterar att de fackliga organisationerna på senare år inte förmått motsvara det ansvar som följer med den fria stridsrätten. De tillägger att blockader i vissa fall kan vara både rimliga och motiverade. Blockader mot enmansföretag bör dock över huvud taget inte få förekomma.

Filip Fridolfsson m. fl. (m, c) yrkar i motion 1985/86:A715 på förbud mot blockad av företag utan anställda som är fackligt anslutna. Motionärerna anför bl. a. att följden av en blockad kan bli att företaget tvingas skriva på ett avtal med en facklig organisation som de anställda inte vill låta sig representeras av och att åtgärden dessutom kan användas för att hindra tillkomsten av kompanjonsföretag.

Även Hans Nyhage (m) begär i motion 1985/86:A713 ett förbud mot blockad av enmansföretag och företag utan fackligt ansluten personal.

Christer Eirefelt m. fl. (fp) föreslår i motion 1985/86:N307 ett tillkännagivande från riksdagens sida om att den fria konkurrensen inte får begränsas därigenom att företag diskrimineras på grund av att de är enmansföretag och/eller saknar kollektivavtal.

Börje Hörnlund m. fl. (c) yrkar i motion 1985/86:A745 att blockader av enmans- eller familjeföretag utan anställd personal skall förklaras vara en omotiverad stridsåtgärd och förbjudas.

Slutligen föreslås förbud mot blockad av enmansföretag i motion 1985/86:A718 av Marianne Karlsson m. fl. (c, m, fp), som bl. a. hävdar att åtgärden kan leda till att enmansföretagare kan tvingas att skriva på avtalsvillkor som måste betraktas som oskäliga.

I motion 1985/86:A748 framställer Alf Wennerfors m. fl. (m) ett särskilt yrkande om *begränsning av blockadrätten i övrigt*. Motionärerna anför i den delen att det bör uppdras åt regeringen att snarast utforma förslag till lagfästa regler i syfte att begränsa blockader mot företag utan att därmed kränker arbetsmarknadsparternas eljest grundlagsskyddade rätt att vidta stridsåtgärder. I sammanhanget bör också utredas frågan om de fackliga organisationernas rätt att genom stridsåtgärder mot en arbetsgivare försöka lösa interna fackliga konflikter.

Liknande motionsyrkanden om begränsning av blockadrätten har även tidigare år behandlats av utskottet och har då avstyrkts med hänvisning till att det har varit en gängse princip att statsmakterna inte bör ingripa med lagstiftning i arbetsmarknadsparternas rätt att använda ekonomiska stridsåtgärder. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Det ankommer på parterna att på eget ansvar sinsemellan utveckla och tillämpa de regler som skall gälla vid användandet av ekonomiska stridsåtgärder. Det kan tilläggas att blockadfrågorna faller inom ramen för den pågående kartläggningen av arbetskonflikter genom den år 1981 tillsatta konfliktutredningen (f. d. utbildningschefen Sven-Hugo Ryman).

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de ovan redovisade yrkandena i motionerna N307, A713, A718, A745 och A748 om blockad av enmansföretag.

Av samma skäl avstyrks även yrkandena i motionerna A715 och A748 om begränsning av blockadrätten i övrigt.

I sammanhanget tar utskottet upp frågan om skyddet för tredje man vid konflikter på arbetsmarknaden. Den aktualiseras av Börje Hörnlund m. fl. (c) i motion 1985/86:A745, vari yrkas *en översyn av förhandlingssystemet* med syfte att skapa ett bättre skydd för tredje man. Motionärerna har uppfattningen att frågan har fått en ökad dignitet under senare år med hänsyn till att konfliktåtgärderna av de stridande parterna medvetet har utformats så att de skadar tredje man.

Såsom redan sagts i det föregående står det parterna på arbetsmarknaden fritt att vidta fackliga stridsåtgärder när fredsplikt inte följer av kollektivavtal. Stridsrätten begränsas inte av någon lagstiftning med syfte att ta till vara samhällets och tredje mans intressen. Alltsedan 1930-talet, då en sådan lagstiftning övervägdes men inte genomfördes, har det anförtrots åt parterna själva att i avtal utveckla regler om bl. a. förbud mot stridsåtgärder i obehöriga syften och om skyddet för samhället och tredje man. Det är underförstått att samhället alltid har rätt att ingripa i en pågående konflikt med lagstiftning för att tillgodose skyddsintressena om det skulle bedömas vara nödvändigt.

Den fackliga stridsrätten och möjligheterna att göra förändringar i det system som utvecklats på den svenska arbetsmarknaden belystes från vissa avgränsade utgångspunkter av Nya arbetsrättskommittén i dess betänkande år 1982. Det bör vidare erinras om att det är en huvuduppgift för den nyssnämnda konfliktutredningen att göra en allsidig kartläggning av de rättsliga aspekterna på arbetskonflikter. Kartläggningen är avsedd att tjäna som underlag för statsmakternas bedömningar men också att vara till ledning för parterna själva i deras strävanden att nå fram till goda lösningar på de problem de ställs inför. Till detta vill utskottet foga att det får förutsättas att de omfattande stridsåtgärder som förekommit i årets avtalsrörelse på den offentliga sektorn och åtgärdernas effekter i olika hänseenden kommer att noggrant utvärderas av parterna på ömse sidor. Utskottet förutsätter vidare att saken kommer att följas av regeringen. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförts anser utskottet att det inte är påkallat att föreslå någon åtgärd med anledning av motion A745, som följaktligen avstyrks i den nu behandlade delen.

Skadestånd

I den föregående framställningen har behandlats skadestånd som sanktionsform vid olovliga arbetskonflikter. Utskottet redovisar nedan några skadeståndsfrågor av mer övergripande slag. Gemensamt för motionerna är att de begär en *översyn av de arbetsrättsliga skadestånden*. I två av motionerna berörs också *avdragsrätten vid beskattningen* i de fall skadestånd utges av arbetsgivare.

I motion 1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. (m) konstateras att

flertalet skadeståndsfrågor görs upp genom överenskommelser mellan arbetsgivaren och den berörda fackliga organisationen. Dessa avgörs därför inte av arbetsdomstolen.

Många gånger utkrävs skadestånd för rent bagatellartade förseelser, fortsätter motionärerna. Ofta betalar dock främst mindre företag hellre ett informellt skadestånd än att de ger sig in i en omfattande och dyrbar process med de konsekvenser detta kan ha inte minst för klimatet på arbetsplatsen. Mot denna bakgrund finns det anledning att analysera konsekvenserna av den arbetsrättsliga lagstiftningen i fråga om skadestånd och vidta sådana förändringar i lagstiftningen att det klart kan utläsas i vilka fall och under vilka former skadestånd kan utkrävas. Vidare uttalar motionärerna att avdragsrätt för s. k. allmänna skadestånd bör återinföras. Det begärs i motionen att regeringen skall låta göra en översyn av angivet slag och lägga fram förslag till åtgärder i linje med motionens syfte.

En översyn av skadeståndsfrågorna begärs också i motion 1985/86:A726 av Rolf Clarkson m. fl. (m). Motionärerna pekar bl. a. på att arbetstagarna efter hand fått ett ökat inflytande gentemot arbetsgivarna. Vidare framhålls att den arbetsrättsliga lagstiftningen måste betraktas som både svårtolkad och svårtillgänglig, vilket innebär problem inte minst för småföretagen. Även välmenande arbetsgivare gör felbedömningar, vilka kan resultera i dryga skadeståndsbelopp. Genom 1984 års riksdagsbeslut har skadestånden blivit än mer kännbara genom att arbetsgivarnas avdragsrätt har slopats. Samtidigt har den s. k. 200-kronorsregeln för arbetstagarna återinförts. Därmed finns i dag ingen som helst relation mellan skadeståndsbeloppen för mindre arbetsgivare och för arbetstagare.

Motionärerna föreslår att en utredning tillsätts med uppgift att skyndsamt ta fram förslag till sådana ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen att en rimligare relation uppnås mellan de skadestånd som kan ådömas mindre arbetsgivare resp. arbetstagare samt att uppsåtsrekvisitet i betydligt högre grad än i dag skall vara utslagsgivande om skadestånd över huvud taget skall utdömas eller ej. I utredningen bör ingå att man analyserar konsekvenserna av den arbetsrättsliga lagstiftningen mot bakgrund av de s. k. informella skadestånden och ev. missbruk av dem. Dessutom yrkar motionärerna att riksdagen skall besluta att återinföra avdragsrätten för allmänna skadestånd.

Även Christer Eirefelt m. fl. (fp) anser i motion 1985/86:A739 att de arbetsrättsliga skadestånden ofta inte står i rimlig proportion till den uppkomna skadan, och de begär att en översyn skall göras av skadestånden.

Utskottet behandlar först den begärda översynen av de arbetsrättsliga skadestånden och återkommer nedan till frågan om avdragsrätten. Motionärerna vänder sig bl. a. mot de s. k. informella skadestånden, dvs. ersättningar som arbetsgivare betalar till motparten utan föregående domstolsprocess. Med anledning härav bör framhållas att den allmänna inriktningen av de arbetsrättsliga reglerna är att parterna skall lösa uppkommande tvister i första hand genom förhandlingar i stället för genom rättegång. Denna princip understryks av en regel i arbetstvistlagen (4 kap. 7 §) som säger att arbetsdomstolen inte får ta upp ett mål till prövning utan föregående förhandlingar enligt MBL eller genom avtal fastställda förhandlingsordningar. Den praktiska innebörden av motionärernas förslag synes vara att det bör

införas någon form av övre beloppsgräns för vad parterna vid sina förhandlingar får komma överens om. Det är tveksamt om det är lämpligt eller ens möjligt att göra en sådan begränsning i den parterna tillkommande avtalsfriheten. Om arbetsgivaren av skäl som anges i motionerna är mindre väl informerad om lagar och avtal och därigenom vid förhandlingarna kommer i underläge i förhållande till motparten så är detta, som utskottet framhållit i tidigare sammanhang, ett informationsproblem som inte skall avhjälpas genom ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen.

I motion A726 framförs uppfattningen att skadeståndens storlek bör graderas efter företagets storlek, så att beloppet skall nedsättas om det är ett mindre företag som är felande part och över huvud taget inte utdömas för ouppsåtliga fel. En sådan ordning bryter mot det arbetsrättsliga mönstret att reglerna gäller lika för alla och tar inte hänsyn till skadeståndens reparativa funktion. Blir exempelvis en arbetstagare uppsagd utan saklig grund är kränkningen lika stor vare sig uppsägningen sker från ett större eller mindre företag. Företagets storlek bör av det skälet inte påverka den ekonomiska gottgörelsen för kränkningen.

Utskottet anser således att vad som anförts i motionerna A726, A739 och A748 inte motiverar ett initiativ från riksdagens sida till översyn av de arbetsrättsliga skadestånden och avstyrker för den skull de nämnda motionerna i motsvarande delar.

Utskottet övergår här efter till frågan om arbetsgivares avdragsrätt för utbetalade skadestånd. Genom ett utslag i regeringsrätten år 1980 fastställdes att s. k. allmänt skadestånd till en facklig organisation var att anse som avdragsgill omkostnad i rörelsen. Efter hörande av skatteutskottet tillstyrktes senare i AU 1984/85:3 ett regeringsförslag om att slopa denna avdragsrätt. Det skedde genom en ändring i 20 § kommunalskattelagen som trädde i kraft den 1 januari 1985. Motioner om att avdragsrätten åter skall införas har därefter behandlats av skatteutskottet (SkU 1984/85:41 och 1985/86:28) och i enlighet med hemställan av det utskottet avslagits av riksdagen (res. av m, fp. c). Arbetsmarknadsutskottet har ingen från skatteutskottet avvikande mening i den nu föreliggande frågan och avstyrker motionerna A726 och A748 även i dessa delar.

Den fackliga vetorätten vid entreprenader

Bestämmelserna i 38–40 §§ MBL ålägger arbetsgivarna att förhandla med de fackliga organisationerna i de fall då arbetsuppgifter avses bli utlagda på entreprenad eller som uppdrag. Om man inte kommer överens vid förhandlingarna har den fackliga organisationen möjlighet att förbjuda att entreprenaden (motsv.) kommer till stånd, men det förutsätter att det arrangemang arbetsgivaren vill genomföra kan antas leda till att lag eller kollektivavtal åsidosätts eller att detta på annat sätt skulle strida mot vad som är godtaget inom parternas avtalsområde. Används vetot på obefogat sätt kan det medföra skadeståndsskyldighet för den fackliga organisationen. Skadeståndsskyldighet kan också uppstå för den arbetsgivare som bryter mot bestämmelserna.

Vetorätten utövas normalt av den centrala fackliga organisationen.

Den fackliga vetorätten tas upp i fem motioner. I motion 1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. (m) framhålls att avsikten med bestämmelserna aldrig har varit att de skulle hindra seriösa entreprenörer. Det sker dock i många fall till följd av att de fackliga representanterna vill utöka arbetsuppgifterna på den egna arbetsplatsen. Ännu allvarligare är att vetorätten utnyttjas för att utestänga företagare som på godtyckliga grunder betraktas som icke seriösa. Det förekommer att enmansföretagare regelmässigt svartlistas eller accepteras endast på vissa villkor. I praktiken har de fackliga organisationerna därmed skaffat sig möjlighet att utfärda näringsförbud.

Motionärerna anför vidare att de fackliga organisationerna i vissa fall, särskilt bland kommunerna, utvidgat vetorätten att omfatta upphandling i allmänhet. Det händer dessutom att organisationerna föreslår åktioner av i det närmaste polisiär karaktär för att kontrollera om företag erlagt skatter och avgifter.

Att endast ett fåtal fall förts upp till arbetsdomstolen, fortsätter motionärerna, ger ingen rättvisande bild av vetorättens användning. Redan hotet om veto kan vara tillräckligt för att en arbetsgivare skall avstå från att anlita en tilltänkt entreprenör. I Utvecklingsavtalet SAF-LO-PTK har parterna ålagt sig att följa utvecklingen på entreprenadområdet. Fortfarande används dock vetorätten på ett sätt som inte kan accepteras. Frågor som rör rättstryggheten bör inte lagstiftaren överlåta till reglering i avtal mellan parterna på arbetsmarknaden. Med hänvisning härtill och till vad i övrigt anförts yrkar motionärerna att riksdagen skall upphäva 38–40 §§ i MBL.

Erik Hovhammar m. fl. (m, c, fp) anför i motion 1985/86:A722 att det måste betraktas som orimligt att en facklig organisation med lagens hjälp skall kunna stoppa småföretag från att få arbete av det enda skälet att det saknar kollektivavtal/hängavtal samt att enda chansen till rättelse är att det upphandlande företaget tar en process i arbetsdomstolen med sin fackliga motpart. Skyddet för de små företagen är alldeles för svagt. 39 § MBL bör därför ändras på så sätt att en arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utnyttja sin starka ställning i entreprenadfrågor till att utestänga företag utan kollektivavtal/separatavtal från att konkurrera på likvärdiga villkor.

Även Börje Hörnlund m. fl. (c) anser i motion 1985/86:A745 att det är betänkligt att vetorätsreglerna ibland utnyttjas av de fackliga organisationerna för att försöka stoppa även seriösa entreprenörers verksamhet. Saken har påtalats av näringsfrihetsombudsmannen, och även regeringen har tvingats medge att det behövs en skärpt uppmärksamhet så att enmansföretagen får bättre förutsättningar för sin näringsutövning på entreprenadområdet. Motionärerna vill att regeringen skall lägga fram förslag till ändring av MBL så att de påtalade missförhållandena undanröjs.

Med liknande motiveringar begärs därjämte i motion 1985/86:A719 av Britta Bjelle (fp) att förslag skall läggas fram om ändring i MBL så att en arbetstagarorganisation inte längre kan utestänga seriösa enmansföretag.

Av en annan mening är Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) i motion 1985/86:A712. De menar att den fackliga vetorätten bör utvidgas att omfatta alla former av entreprenad och inte begränsas till företag med s.k. grå arbetskraft. Med en sådan utvidgning skulle vinnas flera fördelar. Arbetsgivaren skulle tvingas att se mer till sitt företag och inte i onödan eller av

kortsiktiga vinstmotiv anlita entreprenörer. Vidare skulle de entreprenörer som även framdeles vill komma i fråga för uppdrag tvingas att föra en bättre personalpolitik. Motionärerna yrkar att riksdagen begär förslag av regeringen till den angivna utvidgningen av den fackliga vetorätten. I förslaget bör dessutom ingå att vetorätten skall utövas av de lokala fackföreningarna.

Med anledning av de nu redovisade motionsförslagen vill utskottet uttala följande.

I tidigare sammanhang (exempelvis AU 1981/82:4 s. 43) har utskottet som bakgrund till de aktuella bestämmelserna i MBL framhållit att den fackliga vetorätten har till uttryckligt syfte att komma åt användningen av grå arbetskraft och därmed sammanhängande svårbemästrade problem, t. ex. skattesmitning. Däremot är det inte avsett att bestämmelserna skall utnyttjas för att hindra seriösa entreprenader, inte heller för att styra över arbeten från ett avtalsområde till ett annat. Det har inte varit tal om att arbetstagsarsidan skall ha en generell möjlighet att förbjuda entreprenader, såsom påyrkas i motion A712. Vad som anförs i motionen är enligt utskottets mening inte heller skäl för en sådan vittgående förändring av vetorätten.

Yrkanden i motsatt riktning om att slopa eller inskränka MBL:s bestämmelser om den fackliga vetorätten vid entreprenadavtal har framställts i stort sett alltsedan bestämmelserna kom till. Yrkandena har avvisats av riksdagen, på senare år med hänvisning till att Nya arbetsrättskommittén studerade användningen av vetorätsreglerna utan att finna att reglerna i någon större omfattning utnyttjades för andra syften än de avsedda. Kommittén fann inte heller skäl att föreslå några regeländringar. Vidare har hänvisats till att det av SAF-LO-PTK inrättade Rådet för utvecklingsfrågor skall aktivt följa utvecklingen på entreprenadområdet.

I de föreliggande motionerna görs gällande att den fackliga vetorätten i särskild grad är ett problem för enmansföretagen. Den saken uppmärksammades av utskottet vid förra årets riksdagsbehandling (se AU 1985/86:1 s. 13–15) med anledning av då föreliggande motioner men också av att näringsfrihetsombudsmannen (NO) hos regeringen påtalat vissa förhållanden inom elektrikerbranschen, som enligt NO försvårade för seriösa enmansföretagare att få tillträde till marknaden och utöva sin näring. Regeringen fann med ledning av vad som framkommit vid ärendets beredning att det inte förelåg skäl att överväga lagändring. I anslutning till sitt beslut den 28 mars 1985 uttalade regeringen dessutom bl. a. följande:

Reglerna om facklig vetorätt i medbestämmandelagen fyller enligt regeringens mening en viktig funktion genom att motverka försök till kringgående av lagar eller träffade kollektivavtal för arbetet. Samtidigt bör framhållas betydelsen av enmansföretagens verksamhet för effektiviteten och utvecklingen inom näringslivet. Regeringen ser därför allvarligt på en utveckling som kan leda till att kollektivavtal på arbetsmarknaden får till effekt att seriösa enmansföretagare väsentligen hindras från att verka på marknaden. Enligt regeringens bedömande måste det ligga också i arbetsmarknadsparternas intresse att slå vakt om etableringsfriheten och att vara vaksamma på att etableringshindrande effekter m. m. av träffade avtal inte uppstår.

Utskottet är av samma mening.

I förra årets betänkande anmäldes avslutningsvis att NO förde fortsatta

diskussioner med de berörda parterna med anledning av regeringsbeslutet. Som uppföljning av denna anmälan skall här antecknas att NO, sedan arbetstagsarsidan gjort vissa utfästelser beträffande sitt fortsatta agerande, den 17 juni i år för sin del avslutat ärendet.

Vad ovan redovisats leder utskottet till slutsatsen att det saknas anledning att föreslå riksdagen åtgärder med syfte att upphäva eller inskränka MBL:s bestämmelser om facklig vetorätt.

Utskottets ställningstaganden innebär sammanfattningsvis att utskottet avstyrker såväl motion A712 (vpk) som motionerna A719 (fp), A722 (m, fp, c), A745 (c) och A748 (m), i förekommande fall i aktuella delar.

MBL inom offentlig sektor

Frågan om medbestämmande i samband med de politiska besluten i regeringen och hos kommuner och landsting har diskuterats vid åtskilliga tillfällen alltsedan tillkomsten av MBL för ca 10 år sedan.

Hösten 1981 beslöt riksdagen på förslag av arbetsmarknadsutskottet att begära en utredning som skulle syfta till en klarare gränsdragning i förhandlingsfrågorna på de landstings- och primärkommunala områdena (AU 1981/82:4). Mot beslutet reserverade sig de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet.

Efter regeringsskiftet hösten 1982 anförde den nya regeringen i skrivelse 1982/83:176 att man borde pröva möjligheterna att avtalsvägen lösa förekommande gränsdragningsproblem. Ytterligare åtgärder borde vidtas först om denna väg inte var framkomlig. Utskottet instämde (AU 1983/84:5). I en reservation anförde representanterna för m, c och fp att den begärda utredningen borde fullföljas och utvidgas till att omfatta även de statligt anställdas förhandlingsrätt.

I maj 1984 uttalade konstitutionsutskottet att en omprövning av MBL-förhandlingssystemet i samband med beredningen av regeringsärendena borde komma till stånd (KU 1983/84:30).

I den personalpolitiska propositionen 1984/85:219 anmäldes sedermera att statens arbetsgivarverk i februari månad 1985 fått i uppdrag att på statens vägnar ta upp förhandlingar med berörda personalorganisationer i syfte att träffa kollektivavtal om medbestämmandet vid beredningen av regeringsärenden. I samband med det beslutet uttalades att förhandlingarna skulle förberedas och följas av en särskild rådgivande delegation vid arbetsgivarverket. Vid sin behandling av propositionen framhöll arbetsmarknadsutskottet vikten av att detta förhandlingsarbete skulle fullföljas snarast så att mer ändamålsenliga arbetsformer kunde införas i regeringskansliet i berörda avseenden (AU 1985/86:6).

I proposition 1985/86:100, bil. 2 beträffande medbestämmandet vid beredningen av regeringsärenden anmäler regeringen att en rådgivande delegation bestående av företrädare för bl. a. regeringskansliet har tillsatts och att förhandlingar har inletts. Utskottet har inhämtat att de aktuella förhandlingarna för närvarande är inne i ett intensivt skede.

Frågan om MBL i samband med de politiska besluten i den offentliga sektorn tas upp i tre motioner.

I motion 1985/86:A748 av Alf Wennerfors m. fl. (m) framhålls att det är principiellt felaktigt att frågor som rör gränsdragningen mellan förhandlingsrätten och den politiska demokratin hänvisas till avgörande i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Motionärerna framhåller vidare att den rådande oklarheten om gränserna för förhandlingsskyldighetens omfattning inom de offentliga sektorerna även har andra aspekter än hänsynen till den politiska demokratin. Oklarheterna medför nämligen risker för ineffektivitet och byråkrati genom det förhandlingssystem som är involverat i beslutsfattandet.

I motionen föreslås mot den angivna bakgrunden att en grundlig översyn av medbestämmandelagens tillämpning på den statliga sidan bör komma till stånd. Förslag bör utarbetas till ändringar i MBL för arbetstagare inom offentlig förvaltning.

Liknande synpunkter förs fram i motion 1985/86:A745 av Börje Hörnlund m. fl. (c). Utöver en översyn av MBL:s tillämpning på den offentliga sektorn och avgränsning mot den politiska demokratin begärs ett uttalande från riksdagen med innebörd att de anställda inte får åsidosätta den politiska demokratin genom utnyttjandet av MBL.

Slutligen föreslår Birgit Friggebo och Kerstin Ekman (fp) i motion 1985/86:A742 att medbestämmandet i regeringskansliet bör begränsas. Information bör emellertid ges i samband med beslut om förändringar med konsekvenser för de anställda.

Utskottet kan konstatera att det föreligger skilda ståndpunkter i fråga om behovet av att särskilt utreda gränsdragningen mellan den politiska demokratin och medbestämmandet. Några nya argument som skulle kunna motivera ett ändrat ställningstagande från utskottets sida har inte förts fram av motionärerna.

Med hänvisning härtill samt till det förhandlingsarbete som för närvarande pågår beträffande medbestämmandet vid beredning av regeringsärenden avstyrks motionerna 1985/86:A742, 1985/86:A745 och 1985/86:A748 i aktuella delar. Det i sammanhanget behandlade avsnittet i proposition 1985/86:100 i denna fråga bör läggas till handlingarna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A739 yrkande 1, 1985/86:A745 yrkande 1 och 1985/86:A748 yrkande 1 i motsvarande del.

2. beträffande *överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol*

att riksdagen avslår motion 1985/86:A748 yrkande 25,

3. beträffande *negativ föreningsrätt*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A701, 1985/86:A716, 1985/86:A745 yrkande 9 och 1985/86:A748 yrkandena 3, 5 och 6.

4. beträffande *förhandlings- och informationskyldigheten i mindre företag*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A724, 1985/86:A741, 1985/

86:A745 yrkande 2 och 1985/86:A748 yrkande 7,

5. beträffande *förhandlingspart och facklig organisationsgrad*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A743,

6. beträffande *förhandlingsskyldigheten vid chefstillsättningar*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A748 yrkande 16,

7. beträffande *facklig kontroll av teknikanvändning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A729,

8. beträffande *upphävande av 32 § MBL*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A738,

9. beträffande *familjehemmens rättsliga ställning*
att riksdagen med anledning av motion 1985/86:A747 som sin mening
ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. beträffande *fredspliktsbestämmelserna och 200-kronorsregeln*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A711, 1985/86:A745 yrkande
5 och 1985/86:A748 yrkande 8,

11. beträffande *blockad av enmansföretag*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:N307 yrkande 13, 1985/
86:A713, 1985/86:A718, 1985/86:A745 yrkande 4 i motsvarande del
och 1985/86:A748 yrkande 10,

12. beträffande *begränsning av blockadrätten i övrigt*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A715 och 1985/86:A748
yrkande 11.

13. beträffande *översyn av förhandlingssystemet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:A745 yrkande 10.

14. beträffande *översyn av de arbetsrättsliga skadestånden m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A726, 1985/86:A739 yrkande
2 och 1985/86:A748 yrkande 9.

15. beträffande *facklig vetorätt vid entreprenader*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A712, 1985/86:A719, 1985/
86:A722, 1985/86:A745 yrkande 4 i motsvarande del och 1985/
86:A748 yrkande 12,

16. beträffande *MBL inom offentlig sektor*
dels att riksdagen avslår motionerna 1985/86:A742 yrkande 1, 1985/
86:A745 yrkandena 6 och 7 samt 1985/86:A748 yrkandena 13 och 14,
dels att riksdagen lägger vad som anförs i proposition 1985/86:100
bil. 2 punkt 4 till handlingarna.

Stockholm den 18 november 1986.

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Marianne Stålberg (s),
Alf Wennerfors (m), Lahja Exner (s), Börje Hörnlund (c), Gustav Persson
(s), Bengt Wittbom (m), Sten Östlund (s), Charlotte Branting (fp), Sonja
Rembo (m), Inge Carlsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Lars-Ove
Hagberg (vpk) och Johnny Ahlqvist (s).

1. Fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten (mom. 1)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet har" och på s. 9 slutar med "och A748" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker förslaget i motion A748 (m) om en översyn av det arbetsrättsliga regelverket. Utskottet ansluter sig också till de riktlinjer för ett sådant översynsarbete som förs fram i motionen. I anslutning härtill vill utskottet anföra följande.

Ianspråktagandet av ny teknik inom samhällslivets alla sektorer är en förutsättning för att vi skall kunna lösa sysselsättningsproblemen och få balans i den svenska ekonomin. Förändringarna sker i högt tempo och ställer ytterligt stora krav på arbetsmarknadens funktion liksom på de enskilda arbetstagarnas, arbetsgivarnas och företagens sätt att fungera. Kravet på anpassningsförmåga är stort samtidigt som utvecklingen ger positiva möjligheter för såväl individer som företag och offentlig verksamhet.

Denna strukturuomvandling måste bygga på den kompetens, ansvarskänsla och vilja att finna goda lösningar som finns hos de enskilda arbetstagarna och arbetsgivarna. Inflytandefrågorna måste därvid ta sikte på att engagera de enskilda anställda i de frågor som rör dem i arbetet. Besluten måste emellertid alltid tas av dem som har att bära ansvaret för verksamheten.

Som anförs i motionen måste det fortsatta översyns- och utvecklingsarbetet inom arbetsrätten inriktas på att förbättra arbetsmarknadens funktion och samspelet mellan olika lagar.

Byråkratisering och centralstyrning måste undvikas. Genomgående för den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen är att den övervärderar enskilda arbetsgivares och fackliga företrädares juridiska kompetens. En översyn måste därför göras som tar sikte på att reglerna skall utformas så klart och entydigt att arbetstagarna, de fackliga representanterna och arbetsgivarna på förhand kan avgöra vilken rätt de har. Där lagstiftning inte är nödvändig av rättsskäl bör lagstiftning undvikas. Möjligheterna att lösa uppkommande frågor avtalsvägen bör vara så vida som möjligt. På många områden bör därför ändringar av lagstiftningen ske i syfte att återge arbetstagare och arbetsgivare möjligheterna att träffa avtal individuellt och kollektivt.

Det är vidare utomordentligt viktigt att den enskildes lagstadgade rättigheter på arbetsplatsen knyts till den anstälde som sådan och inte görs beroende av huruvida vederbörande är medlem i en facklig organisation eller ej. Medlemskapet skall vara den enskildes angelägenhet, och det är ett oavvisligt krav att den enskildes integritet respekteras.

Sammanfattningsvis syftar den översyn på det arbetsrättsliga området som enligt utskottets mening skall bedrivas till att stärka den enskildes rätt, att öka den enskildes inflytande på den egna arbetsplatsen samt att undanröja hinder för en väl fungerande arbetsmarknad. Regeringen bör snart ombesörja att ett översynsarbete enligt dessa riktlinjer genomförs. Det anförda bör ges regeringen till känna och innebär att förslagen i motionerna A739 och A745 blir i huvudsak tillgodosedda.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

AU 1986/87:8

1. beträffande *fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A748 yrkande 1 i motsvarande del samt med anledning av motionerna 1985/86:A739 yrkande 1 och 1985/86:A745 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten (mom. 1)

Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet har" och på s. 9 slutar med "och A748" bort ha följande lydelse:

Det finns, som anförs i motion A745 (c), omfattande brister i den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motionen om en total översyn av denna lagstiftning.

Reglerna på arbetsrättens område måste enligt utskottets mening vara så utformade att de bidrar till effektivitet och rationalitet i arbetslivet. Reglerna måste vara anpassade efter de skilda förutsättningar som finns på skilda typer och olika storlekar av arbetsplatser. Det gäller att finna vägar för att tillvarata de anställdas kunskaper och erfarenheter. De nuvarande reglerna leder i många fall till en mycket stelbent tillämpning. Särskilt viktigt är att översynen syftar till att lösa de problem som nuvarande ordning vållar småföretagen. Utskottet återkommer senare i betänkandet till en rad andra brister i nuvarande arbetsrättsliga lagstiftning vid behandling av ytterligare motionsförslag på detta område som lagts fram av centerpartiet.

Det bör ankomma på regeringen att låta göra en översyn av de arbetsrättsliga reglerna enligt de riktlinjer som utskottet angivit ovan. Ett sådant utredningsarbete ligger också i linje med vad som krävs i motionerna A739 och A748 som därmed genom utskottets förslag blir i huvudsak tillgodosedda.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A745 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1985/86:A739 yrkande 1 och 1985/86:A748 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Fortsatt översyns- och utvecklingsarbete inom arbetsrätten (mom. 1 – motiveringen)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet har" och på s. 9 slutar med "och A748" bort ha följande lydelse:

Som utskottet kommer att utveckla senare i betänkandet vid behandling av

förslag från vpk bör den nuvarande MBL-lagstiftningen ersättas med fackliga rättighetslagar som rör strejkrätt, facklig vetorätt vid entreprenader samt frågor som gäller arbetslivets villkor, fackliga möten på betald arbetstid m. m. Erfarenheterna av den nuvarande lagstiftningen visar nämligen att den inte förmått förändra maktpositionerna på arbetsplatserna. En översyn av MBL från de utgångspunkter som förordas i motionerna A739, A745 och A748 skulle innebära att de arbetandes ställning försvagades ytterligare i förhållande till arbetsgivarna. Ett sådant översynsarbete har mot den angivna bakgrunden inte utskottets stöd varför de aktuella motionerna avstyrks i motsvarande delar.

4. Överföring av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol (mom. 2)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet vill" och på s. 10 slutar med "allmänna domstolarna" bort ha följande lydelse:

Arbetsdomstolen har alltsedan sin tillkomst varit en partssammansatt domstol. Dess uppgift var från början att avgöra tvister om tolkning och tillämpning av kollektivavtal. Domstolen har i sin dömande verksamhet också att ta ställning till enskildas förhållanden på arbetsplatserna. I hög grad har detta kommit att bli fallet som en följd av 1970-talets arbetsrättsliga lagstiftning, särskilt lagen om anställningsskydd.

Mot bakgrund av detta förhållande finns det skäl att uttrycka starka betänkligheter mot att en partssammansatt domstol avgör mål som rör förhållanden mellan en enskild och någon av eller båda de parter som är representerade i domstolen. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion A748 (m) om en utredning rörande formerna för ett överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol. Utskottet vill här erinra om att dessa domstolar redan handlägger vissa tvister som gäller enskilds förhållanden på arbetsplatsen. Regeringen bör underrättas om vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *överföring av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A748 yrkande 25 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Överföring av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol (mom. 2-motiveringen)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet vill" och på s. 10 slutar med "allmänna domstolarna" bort ha följande lydelse:

Nuvarande arbetsrättsliga lagar tilldelar arbetsdomstolen en roll som starkt missgynnar de anställda. Den förändring av den arbetsrättsliga lagstiftningen som vpk förordar och som utskottet behandlar delvis i det följande och delvis i andra betänkanden kommer att leda till att arbetsdomstolen i framtiden får en mycket begränsad betydelse. Mot den bakgrunden

skulle en utredning om att överflytta vissa tvistemål till allmän domstol sakna mening. Förslaget härom i motion A748 avstyrks därför av utskottet.

AU 1986/87:8

6. Negativ föreningsrätt (mom. 3)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Frågan om" och på s. 12 slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Den positiva föreningsrätten, dvs. rätten att fritt ansluta sig till och tillhöra en förening, finns inskriven i grundlagen och i MBL. Det borde vara en självklarhet att med rätten att tillhöra en förening följer rätten att slippa tillhöra en förening. Så har också föreningsrätten tolkats i ett uttalande av Europakommissionen.

I Sverige är dock rätten att stå utanför en förening ingen självklarhet. Utskottet noterar i sammanhanget med tillfredsställelse att Landsorganisationen vid sin kongress tidigare i höst fattade beslut om vissa ändringar i organisationens stadgar med innebörd bl. a. att rätten till utträde i fortsättningen skall vara ovillkorlig. Genom bristfällig lagstiftning är det emellertid fortfarande möjligt att vägra medlem i facklig organisation utträde. Detta är enligt utskottets uppfattning oacceptabelt.

Införandet av organisationsklausuler i kollektivavtal kan enligt utskottets mening betraktas som en form av yrkesförbud och innebär ett otillbörligt ingrepp i den enskildes integritet och ett avsteg från de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Rätten till arbete liksom den enskildes lagstadgade rättigheter på arbetsplatsen får aldrig göras beroende av huruvida den enskilda arbetstagaren är medlem i en facklig organisation eller ej. Medlemskapet är den enskildes angelägenhet.

För att garantera den enskildes frihet att själv välja eller avstå från medlemskap i en facklig organisation bör som föreslås i motionerna den negativa föreningsrätten garanteras i lag som även innefattar förbud mot organisationsklausuler.

Utskottet anser slutligen att arbetsgivaren inte bör ha rätt att göra avdrag på lönen för fackföreningsavgift mot den enskildes vilja.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker aktuella delar i motionerna 1985/86:A701, 1985/86:A716, 1985/86:A745 samt 1985/86:A748.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande negativ föreningsrätt

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A701, 1985/86:A716, 1985/86:A745 yrkande 9 och 1985/86:A748 yrkandena 3, 5 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

7. Förhandlings- och informationsskyldigheten i mindre företag (mom. 4)

Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Motionsyrkanden av" och på s. 13 slutar med "delar, avstyrks" bort ha följande lydelse:

Som framgår av bl. a. motionerna A745 (c) och A748 (m) har MBL inte kunnat tillämpas så att information och förhandling i de små företagen kan ske direkt med de anställda. På många små arbetsplatser företräds de anställda i stället av en facklig ombudsman som ofta har begränsade möjligheter att sätta sig in i förhållandena på den enskilda arbetsplatsen. Det kan därför förekomma att väsentlig information når de anställda först långt efter det att arbetsgivaren fullgjort sin lagstadgade informations- och förhandlingsskyldighet gentemot den fackliga organisationen.

En ändring bör enligt utskottets mening komma till stånd i detta hänseende. Förslag härom bör läggas fram inom ramen för den översyn av de arbetsrättsliga lagarna som förordats i det föregående. Därvid bör prövas de olika modeller för fullgörandet av förhandlings- och informationsskyldigheten i mindre företag som förs fram i de aktuella motionerna, vilka alltså härigenom blir i huvudsak tillgodosedda. Utskottets ställningstagande bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *förhandlings- och informationsskyldigheten i mindre företag*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A745 yrkande 2 och 1985/86:A748 yrkande 7 samt med anledning av motionerna 1985/86:A724 och 1985/86:A741 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Förhandlingspart och facklig organisationsgrad (mom. 5 – motiveringen)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Av 11 §" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående på grundval av motioner från bl. a. moderata samlingspartiet föreslagit att en översyn skall göras av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Förslaget i motion A743 om att göra förhandlingsparten beroende av den fackliga organisationsgraden tillhör de frågor som bör belysas i ett sådant översynsarbete. Mot den bakgrunden behöver motionen inte föranleda någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

9. Förhandlingsskyldigheten vid chefstillsättningar (mom. 6)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Utskottet har" och på s. 14 slutar med "det anförda" bort ha följande lydelse:

Tillsättandet av chefer betraktas numera som en sådan viktig förändring av verksamheten som omfattas av förhandlingsskyldigheten i MBL. Som framhålls i motion A748 (m) kan denna ordning starkt ifrågasättas.

En chef kan betraktas som arbetsgivarens förlängda arm och företrädare ofta arbetsgivaren i förhandlingar med de anställda och/eller deras organisationer. Förutsättningarna och möjligheterna att verka i denna roll kan påverkas av de fackliga organisationernas inställning till vederbörande vid anställningstillfället eller vid senare befordran. Eftersom arbetsgivaren har det yttersta ansvaret för verksamheten gentemot arbetsgivaren/uppdragsgivaren måste utseendet av chef vara dennes rätt. Detta förhindrar givetvis inte att samråd med eller information till de lokala organisationerna sker där så är möjligt. Utskottet vill emellertid understryka betydelsen att det sedvanliga kravet på sekretess upprätthålls. Det kan nämligen i vissa fall vara direkt olämpligt att utvidga den krets som känner till vilka som har sökt en viss befattning. En sökande som t. ex. inte får den sökta befattningen kan komma i en svår situation på den arbetsplats där han eller hon i ett sådant läge väljer att stanna kvar.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet med tillstyrkan av motionen att regeringen snarast återkommer med lagförslag som innebär att tillsättandet av chef inte skall omfattas av förhandlingsskyldighet enligt MBL. Denna fråga bör behandlas med förtur och utan att resultatet inväntas av det översynsarbete som utskottet förordat tidigare i betänkandet. Regeringen bör underrättas härom.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *förhandlingsskyldigheten vid chefs tillsättningar* att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A748 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

10. Facklig kontroll av teknikanvändningen (mom. 7)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Utskottet vill" och på s. 15 slutar med "motionen avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den snabba utvecklingen inom främst mikroelektroniken får med nuvarande maktfördelning i samhället oftast negativa konsekvenser för både enskilda lönearbetare, orter och regioner. Svensk arbetarrörelse saknar i dag ett självständigt program för att möta denna nya fas i den industriella utvecklingen.

Som framhålls i motion A729 (vpk) finns det ett alternativ till den negativa utvecklingen som den teknologiska utvecklingen nu får. Men det förutsätter att de anställda har alternativen klara när de möter den nya teknologin. Den alternativa organisation som de fackliga organisationerna med stöd i nya lagregler skall tvinga fram skall bygga på jämlik kunskapsnivå, bredare kompetens och möjlighet att förstå varandras arbete. Bortrationaliserad personal skall garanteras arbete och jämställd utbildning oavsett ålder, kön eller yrkesställning.

Mot bakgrund av det anförda tillstyrker utskottet förslaget i motionen att

ett sådant tillägg görs i den arbetsrättsliga lagstiftningen att ny teknik och arbetsorganisation endast får införas med facket godkännande. Det innebär att den fackliga organisationen ges en vetorätt vid förhandlingar om t. ex. teknikavtal.

För att öka de fackliga organisationernas möjligheter att snabbt möta det hot mot sysselsättning och en god arbetsmiljö som ligger i den nuvarande utvecklingen bör regeringen dessutom skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag om ett samlat program för facklig kontroll över teknikens användning och utveckling.

Vad här anförts i anslutning till motion A729 i fråga om facklig styrning av teknikutvecklingen bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *facklig kontroll av teknikanvändning*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A729 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

11. Upphävande av 32 § MBL (mom. 8)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "motion A738" bort ha följande lydelse:

När MBL tillkom för tio år sedan framställdes den nya lagen av socialdemokraterna som den största demokratiska reformen sedan den allmänna rösträtten infördes. Socialdemokraterna och de borgerliga partierna anförde gemensamt bl. a. att reformen gav nya utgångspunkter för klassarbete på arbetsplatserna. Den nya lagens karaktär av samarbetslag var sålunda uppenbar redan från början. Det kan konstateras att MBL inte givit lönearbetarna de demokratiska fri- och rättigheter de har rätt att kräva. Arbetarna och deras fackliga organisationer har också under de år som gått upplevt MBL som en stor besvikelse. Lagen har inte förmått förändra maktpositionerna på arbetsplatserna.

Som anförts i vpk:s motion A738 finns det anledning att vara kritisk till begreppet medbestämmande. Kapitalister och lönearbetare har oförenliga klassintressen. De kan inte bestämma gemensamt. Däremot kan facket genom självständig kamp tvinga fram eftergifter av arbetsgivarna. För att ge stöd åt denna kamp behövs ett antal rättighetslagar i fråga om t. ex. strejkrätt, facklig vetorätt i entreprenadfrågor och frågor som gäller arbetslivets villkor, fackliga möten på betald arbetstid m. m. Utskottet återkommer senare i betänkandet till rättsregler på några av dessa områden vid den fortsatta behandlingen av motionsförslag från vpk.

Nyss nämnda slag av rättighetslagar skulle underlätta också förhandlingar som ger rättighetsavtal där facket kan påverka utan att bindas upp av företag och myndigheter. För att kunna skapa sådana rättighetsavtal i stället för medbestämmandeavtal måste 32 § i MBL utmönstras. På denna paragraf vilar nämligen hela den samarbetspolitik som lett till nuvarande utvecklingsavtal. Upphävs 32 § kan dessa för arbetstagarna så ogynnsamma avtal rivas upp och möjligheter skapas att ge de arbetande konkreta rättigheter i arbetslivet.

Det anförda innebär alltså att utskottet tillstyrker förslaget i motion A738 om att 32 § i MBL upphävs samt att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag härom samt om rättighetslagar i enlighet med vad utskottet uttalat ovan. Regeringen bör underläggas om detta.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *upphävande av 32 § MBL*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A738 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

12. Fredspliktsbestämmelserna och 200-kronorsregeln (mom. 10)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet tar" och slutar med "hithörande delar" bort ha följande lydelse:

Regeln i 60 § MBL att skadestånd normalt inte skall dömas ut om en arbetsnedläggelse upphört senast när arbetsgivaren och facket tagit upp överläggningar enligt 43 § innebär att den olovliga strejken erkänns som påtryckningsmedel. Eftersom olovliga konflikter ofta riktar sig i lika hög grad mot den fackliga organisationen som mot arbetsgivaren innebär denna ordning även ett undergrävande av de fackliga organisationernas auktoritet och därmed av deras möjligheter att hävda sin ställning som avtalslutande part. Detta utgör ett allvarligt avsteg från den hittillsvarande principen att fredsplikt föreligger under avtalsperioden.

Den nuvarande begränsningen av skadeståndet till 200 kr. infördes redan år 1928. Beloppet var på den tiden en kännbar påföljd. I dag är det samma belopp som en parkeringsbot fastän brott mot fredsplikten är en väsentligt allvarligare sak.

Mot den angivna bakgrunden delar utskottet uppfattningen i motionerna A745 (c) och A748 (m) att skadestandsreglerna i 60 § bör återfå den lydelse de hade åren 1977–1984. De skadestandsregler som gällde de åren ledde inte till någon generell höjning av skadestandsnivån men gav arbetsdomstolen bättre möjligheter än nu är fallet att göra nyanserade bedömningar med hänsyn till omständigheterna i de olika målen och, när så var motiverat, göra särskilda markeringar av rättsstridigheten hos olovliga konflikter. Nedan läggs fram förslag till lagändring.

Av det nu redovisade synsättet på skadeståndens funktion följer att yrkandena i motion A711 (vpk) om slopande av fredspliktsbestämmelserna i MBL m. m. avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *fredspliktsbestämmelserna och 200-kronorsregeln*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A745 yrkande 5 och 1985/86:A748 yrkande 8 samt med avslag på motion 1985/86:A711 antar följande

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i
arbetslivet

Härigenom föreskrivs att 60 § lagen (1976:580) om medbestämmande i
arbetslivet skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

*Om det är skäligt kan skadestånd
sättas ned eller helt falla bort.*

*I mål om skadestånd för arbetsta-
gares deltagande i en olovlig stridsåt-
gård skall domstolen, om arbetskon-
flikten ännu pågår och om domstolen
finner den olovlig, så snart som möj-
ligt*

*1. ålägga arbetstagarna att återgå
till arbetet och*

*2. om det bedöms lämpligt för att
undanröja orsakerna till arbetskon-
flikten, besluta att en ny överläggning
enligt 43 § genast efter återgång till
arbetet skall tas upp under ledning av
en förlikningsman.*

*Arbetstagare som senast i samband
med en första överläggning enligt
43 § varaktigt har återgått till arbetet
får åläggas skadestånd bara om det
finns skäl till det.*

*Högre skadestånd än tvåhundra
kronor får inte åläggas en arbetstaga-
re för deltagande i en olovlig stridsåt-
gård. Denna begränsning gäller dock
inte, om arbetstagaren underlåter att
följa ett åläggande av domstolen om
återgång till arbetet och stridsåtgär-
den med hänsyn till omständigheter-
na måste betraktas som särskilt all-
varlig eller anmärkningsvärd.*

Reservanternas förslag

60 §

*Är någon skadeståndsskyldig en-
ligt denna lag, kan skadeståndets be-
lopp nedsättas i förhållande till vad
som annars skulle ha utgått, om det är
skäligt med hänsyn till den skadevål-
landes ringa skuld, den skadelidan-
des förhållande i avseende på tvisten,
skadans storlek i jämförelse med den
skadevällandes tillgångar eller om-
ständigheterna i övrigt. Fullständig
befrielse från skadeståndsskyldighet
kan också medges.*

*Vid bedömande enligt första styck-
et av arbetstagares skadeståndsskyl-
dighet för deltagande i olovlig strids-
åtgärd skall särskild hänsyn tagas till
omständigheter, som har framkom-
mit vid överläggning enligt 43 §, och
verkningarna av överläggningen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987. De nya bestämmelserna
tillämpas när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet.
I annat fall tillämpas paragrafen i dess äldre lydelse.

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet tar" och slutar med "hithörande delar" bort ha följande lydelse:

I det föregående har utskottet med anslutning till vpk-motionen A738 förordat att 32 § MBL upphävs och att regeringen skall få i uppdrag att lägga fram förslag till en förändrad arbetsrättslagstiftning som utvidgar förhandlings- och informationsrätten, strejkrätten samt vetorätten i viktiga frågor om arbetslivets villkor.

Vad särskilt gäller strejkrätten så är denna, som framhålls i den nu aktuella motionen A711 (vpk), en av de grundläggande demokratiska fri- och rättigheterna. De anställda hos företag och myndigheter har rätt att kämpa för under vilka villkor de vill sälja sin arbetskraft. Strejken uppstår i den motsättning som råder mellan kapital och arbete och inte kan lagstiftas bort. Därför bör fredspliktsbestämmelserna utmönstras ur MBL. En konsekvens av detta blir att arbetstagarna inte längre skall kunna ådömas skadestånd för att de deltar i en strejk.

Det har under en följd av år varit en omdebatterad fråga om strejkande arbetare som en ytterligare påföljd skall kunna avskedas från sina anställningar. Arbetsgivarna kan hämta visst stöd för en sådan åtgärd genom uttalanden i förarbetena till MBL och arbetsdomstolens praxis. Detta kan inte längre godtas. Slopas man, som här förordas, fredspliktsbestämmelserna och strejkskadestånden med syftet att vidga arbetstagarnas strejkrätt, kan man självfallet inte tillåta arbetsgivarna att gripa till avskedande som motåtgärd. Arbetsrättslagstiftningen bör sålunda kompletteras med ett förbud mot avskedande av strejkande arbetstagare. Åtgärden upplevs för övrigt som oacceptabel redan i det rättsläge som råder i dag. I praktiken leder den nämligen å ena sidan till att anställningstryggheten för arbetstagarna tunnast ut och å andra sidan till att kapitalets makt förstärks på ett sätt som inte kan anses vara rimligt.

De nu gjorda bedömningarna leder sammanfattningsvis fram till att riksdagen, såsom yrkas i motion A711, av regeringen bör begära förslag till förändringar av den arbetsrättsliga lagstiftningen i de hänseenden som ovan berörts. Yrkandena i motionerna A745 (c) och A748 (m), som går i motsatt riktning och i sak syftar till att nuvarande skadeståndssanktioner vid strejk skall skärpas, avstyrks samtidigt.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *fredspliktsbestämmelserna och 200-kronorsregeln* att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A711 samt med avslag på motionerna 1985/86:A745 yrkande 5 och 1985/86:A748 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

14. Blockad av enmansföretag (mom. 11)

AU 1986/87:8

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Liknande motionsyrkanden" och på s. 20 slutar med "av enmansföretag" bort ha följande lydelse:

Det har i princip överlåtits åt parterna att bestämma vilka stridsåtgärder som i olika lägen skall tillgripas. Med denna frihet följer emellertid ett ansvar för att en så ingripande stridsåtgärd som blockad står i rimlig proportion till de resultat man vill uppnå. Utskottet menar för sin del att blockad av enmansföretag och rena familjeföretag sett mot den bakgrunden är en omotiverad facklig stridsåtgärd som bör förbjudas i MBL. Förslag till en sådan lagändring bör av regeringen läggas fram för riksdagen.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *blockad av enmansföretag*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:N307 yrkande 13; 1985/86:A713, 1985/86:A718, 1985/86:A745 yrkande 4 i motsvarande del och 1985/86:A748 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Begränsning av blockadrätten i övrigt (mom. 12)

Alf Wennerfors, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Av samma" och slutar med "i övrigt" bort ha följande lydelse:

Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder är inskriven i grundlag. Även om denna rätt kan begränsas genom lag, har riksdagen visat återhållsamhet med att tillgripa lagstiftning och hänvisat till den praxis som råder på arbetsmarknaden. Det har överlåtits åt arbetsmarknadens parter att själva genom avtal lösa uppkommande frågor på det fackliga området. Denna princip har varit en styrka för svenskt arbetsliv och en viktig förutsättning för vårt ekonomiska framåtskridande.

En förutsättning för att denna politik har kunnat bedrivas framgångsrikt under lång tid är att det har rätt balans mellan parterna på arbetsmarknaden i den meningen att en stridsåtgärd från den partens sida har kunnat mötas med motåtgärder från den andra parten.

I ett avseende råder inte detta förhållande, nämligen då en facklig organisation utlyser blockad mot enstaka företag. Det är dock ett oavvisligt krav att fackliga organisationer inte utnyttjar blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stridande mot näringsfriheten eller den enskildes fri- och rättigheter. På senare år har det visat sig att en del organisationer utnyttjar blockadinstrumentet på ett sätt som uppfattas som stötande för rättsmedvetandet.

Med rätten att vidta stridsåtgärder och lagstiftarens förtroende för parterna att själva besluta om arten och omfattningen av stridsåtgärder följer

ett ansvar för att dessa åtgärder står i rimlig proportion till det resultat man förväntar sig på att uppnå. Utskottet konstaterar med beklagande att alla fackliga organisationer inte förmått motsvara detta ansvar.

Mot denna bakgrund bör det uppdras åt regeringen att snarast lägga fram förslag som utöver ett förbud mot blockad av enmansföretag i övrigt begränsar blockader mot företag utan att därmed kränka arbetsmarknadens parterers eljest grundlagsskyddade rätt att vidta fackliga stridsåtgärder. I sammanhanget bör också utredas frågan om fackliga organisationers rätt att genom stridsåtgärder mot en arbetsgivare försöka lösa interna fackliga konflikter. Vad utskottet här anfört med anledning av motionerna A715 och A748, den senare i aktuell del, bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *begränsning av blockadrätten i övrigt*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A715 och 1985/86:A748 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Översyn av de arbetsrättsliga skadestånden m. m. (mom. 14)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet behandlar" och på s. 22 slutar med "dessa delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet har samma uppfattning som motionärerna att de arbetsrättsliga skadestånden ofta inte står i rimlig proportion till den uppkomna skadan. Som redovisats i inledningen till detta betänkande är den arbetsrättsliga lagstiftningen numera ett omfattande regelverk med ett dussintal lagar var till kommer den reglering som sker genom kollektivavtalen. Det är svårt att överblicka ett så omfattande regelsystem och efterleva det i alla dess detaljer. Inte minst gäller det om mindre företagare, som av naturliga skäl inte kan ha tillgång till egen arbetsrättslig expertis. Skadestånd utkrävs emellertid även för bagatellartade förseelser.

Konsekvenserna av denna utveckling bör nu bli föremål för en analys med sikte på behövliga förändringar i lagstiftningen. I samband härmed är det lämpligt att även de s. k. informella skadestånden uppmärksammas. Det får ankomma på regeringen att bestämma i vilken form detta översynsarbete skall bedrivas.

När det sedan gäller avdragsrätten för allmänna skadestånd skall här erinras om att det var med en mycket betydande majoritet inom regeringsrätten som det år 1980 fastställdes att sådana skadestånd skulle anses som driftkostnad i arbetsgivarens rörelse. Det har alltså efter en rättslig prövning i högsta instans fastslagits att utgivande av skadestånd har ett direkt samband med rörelseintäkternas förvärvande och bibehållande. Den lagändring som företogs hösten 1984 och medförde att avdragsrätten slopades innebar således ett klart avsteg från grundläggande principer i svensk beskattnings-

rätt. Det förhåller sig vidare så, att även mottagaren har att erlægga skatt för skadeståndsbeloppet. Därmed kommer man i konflikt med en annan princip vid beskattningen, nämligen att ett belopp som är skattepliktigt för mottagaren skall vara avdragsgillt för den som betalar ut det. Med det anförda tillstyrks att avdragsrätten för allmänna skadestånd åter införs vid beskattningen. Förslag härom bör av regeringen snarast föreläggas riksdagen.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *översyn av de arbetsrättsliga skadestånden m. m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A726, 1985/86:A739 yrkande 2 och 1985/86:A748 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om översyn av de arbetsrättsliga skadestånden och avdragsrätt för sådana skadestånd.

17. Facklig vetorätt vid entreprenader (mom. 15)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att en del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "I tidigare" och på s. 25 slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna anser utskottet att det är i högsta grad betänkligt att vetorätsreglerna ibland används av de fackliga organisationerna för att försöka stoppa även seriösa entreprenörers verksamhet. Detta drabbar särskilt enmansföretagen och innefattar därigenom ett hot mot etableringsfriheten. Dessa företagare bör ges bättre förutsättningar för sin näringsutövning på entreprenadområdet genom ändringar i MBL så att de påtalade missförhållandena kan undanröjas. Regeringen bör lägga fram förslag härom med ledning av vad som anføres i motionerna A719 (fp), A722 (m, c, fp), A745 (c) och A748 (m).

Med de nu redovisade ställningstagandena är det oförenligt att ge de fackliga organisationerna en generell rätt till veto mot entreprenader, såsom påyrkas i motion A712 (vpk). Den motionen avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *facklig vetorätt vid entreprenader*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:A719, 1985/86:A722, 1985/86:A745 yrkande 4 i motsvarande del och 1985/86:748 yrkande 12 samt med avslag på motion 1985/86:A712 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

18. Facklig vetorätt vid entreprenader (mom. 15)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "I tidigare" och på s. 25 slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till tanken att den fackliga vetorätten bör utvidgas till att omfatta alla former av entreprenad och inte begränsas till företag med

s. k. grå arbetskraft. Med en sådan utvidgning skulle, såsom påpekas i motion A712 (vpk), vinnas flera fördelar. Arbetsgivaren skulle tvingas att se mer till sitt företag och inte i onödan eller av kortsiktiga vinstmotiv anlita entreprenörer. Vidare skulle de entreprenörer som även framdeles vill komma i fråga för uppdrag tvingas att föra en bättre personalpolitik.

Utskottet förordar att riksdagen begär förslag av regeringen till den angivna utvidgningen av den fackliga vetorätten. I förslaget bör dessutom ingå att vetorätten skall utövas av de lokala fackföreningarna.

Som en konsekvens av detta ställningstagande avstyrks motionerna A719 (fp), A722 (m, fp, c), A745 (c) och A748 (m) med deras yrkanden om att entreprenadbestämmelserna i MBL skall begränsas eller upphävas.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. *beträffande facklig vetorätt vid entreprenader (mom. 15)*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:A712 samt med avslag på motionerna 1985/86:A719, 1985/86:A722, 1985/86:A745 yrkande 4 i motsvarande del och 1985/86:A748 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

19. MBL inom offentlig sektor (mom. 16)

Elver Jonsson (fp), Alf Wennerfors (m), Börje Hörnlund (c), Bengt Wittbom (m), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motionerna att det är principiellt felaktigt att hänvisa frågor som rör gränsdragningen mellan förhandlingsrätten och den politiska demokratin till avgörande i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Det borde för övrigt vara en självklarhet att de anställdas organisationer inte får åsidosätta den politiska demokratin genom utnyttjandet av MBL.

Utskottet vidhåller därför sin tidigare gjorda begäran om utredning av MBL i kommuner och landsting. Denna begäran tillkom för övrigt sedan kommun- och landstingsförbundens styrelser i enhälliga yttranden framställt önskemål om att en sådan utredning skulle komma till stånd. Utredningsarbetet har därefter fått anstå med hänvisning till att man i första hand bör pröva möjligheten att avtalsvägen lösa uppkommande problem med gränsdragningen för de anställdas förhandlingsrätt gentemot den politiska demokratin. Det är emellertid principiellt felaktigt att hänskjuta gränsdragningsproblem av detta slag till förhandlingslösningar genom de berörda avtalsparternas försorg. Behovet av det utredningsarbete det här gäller kvarstår sålunda. Det bör snarast inledas och fullföljas med utgångspunkt i de riktlinjer utskottet angav i betänkandet AU 1981/82:4. Med hänsyn till att motsvarande problem även framträder på den statliga sidan bör utredningsarbetet vidgas till att omfatta också de statsanställdas förhandlingsrätt vid beslut av betydelse för den politiska demokratin. Även om pågående förhandlingar inom regeringskansliet om MBL i samband med beredning av regeringsärenden skulle leda till ett resultat i överensstämmelse med här

angivna intentioner, kvarstår behovet av en utredning för att dessa frågor skall få en långsiktig lösning.

Vad utskottet anfört i anslutning till motionerna 1985/86:A742, 1985/86:A745 och 1985/86:A748 i aktuella delar bör ges regeringen till känna. Det i sammanhanget behandlade avsnittet i proposition 1985/86:100 i denna fråga bör läggas till handlingarna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *MBL inom offentlig sektor*
att riksdagen

dels med bifall till motionerna 1985/86:742 yrkande 1, 1985/86:A745 yrkandena 6 och 7 samt 1985/86:A748 yrkandena 13 och 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels lägger vad som anförs i proposition 1985/86:100 bil. 2 punkt 4 till handlingarna.

Särskilda yttranden

1. Översyn av förhandlingssystemet (mom. 13)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anför:

I motion A745 (c) yrkas på en översyn av förhandlingssystemet med påstått syfte att stärka skyddet för tredje man. Yrkandet vilar på grunduppfattningen att stridsrätten bör begränsas för arbetsmarknadsparterna. I klartext är det arbetstagersidan som avses, och vpk kan självfallet inte dela denna uppfattning. Tvärtom är det arbetstagarernas rätt och möjligheter att hävda sina fackliga intressen som skall stärkas. Detta framgår klart bl. a. av den till detta betänkande fogade vpk-reservationen om de fackliga stridsåtgärderna. Med dessa påpekanden avstår jag från att reservera mig på den punkt som här är aktuell.

2. MBL inom offentlig sektor (mom. 16)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anför:

Enligt vpk:s uppfattning bör det vara en självklarhet att de anställda inom den offentliga sektorn tillerkänns demokratiska rättigheter på sina arbetsplatser. Det kan inte finnas några bärande skäl för att undanhålla dessa anställda samma inflytande som andra anställda. Vpk anser för övrigt att demokratiska rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer bör väsentligt stärkas oavsett om det gäller offentlig eller privat sektor.